

KONCEPCE ROZVOJE KNIHOVEN V ČESKÉ REPUBLICĚ NA LÉTA 2004 AŽ 2010

V červenci 2004 přijala vláda „Konceptci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010“ (dále jen „Konceptce“). České knihovny tak získaly poprvé ve své historii strategický rozvojový dokument schválený vládou. Konceptce navazuje na materiál „Strategie knihoven 1999–2003“, který v roce 1998 připravila Ústřední knihovnická rada (dále jen ÚKR), poradní orgán ministra kultury pro oblast knihovnických a informačních služeb, knihovnictví a knihoven. Základní návrh nové Konceptce i v tomto případě připravila ÚKR s tím, že v říjnu 2002 k návrhu proběhla veřejná diskuse.

Konceptce se dotýká více než 6000 knihoven, které poskytují veřejné knihovnické a informační služby. Dílčí cíle a postupné kroky k jejich dosažení jsou v Konceptci formulovány na velmi obecné úrovni. Důležitou součástí materiálu je též vyčíslení potřebných finančních nákladů, které by v příštích letech měly být na rozvoj knihoven vynaloženy v rámci speciálních dotačních programů.

Konceptce představuje pro knihovny příležitost a výzvu k ovlivnění vlastního budoucího rozvoje. O tom, zda bude stanovených cílů skutečně dosaženo, rozhoduje v první řadě především objem financování knihoven a dotačních programů. Na druhé straně Konceptci nelze naplnit, pokud jednotlivé knihovny nebudou usilovat o realizaci stanovených cílů v kontextu svých služeb uživatelům. Konceptce by se měla v první řadě stát podnětem pro vypracování dílčích strategických materiálů na úrovni krajů, specializovaných sítí i jednotlivých knihoven. Dobrým příkladem a nadějí je v tomto smyslu přijetí „Konceptce rozvoje sítě zdravotnických knihoven na léta 2005–2010“. Vždy v březnu roku 2007 a 2009 bude Ministerstvo kultury předkládat vládě průběžné zprávy o plnění Konceptce a není pochyb o tom, že v mnoha ohledech bude záviset na nás, co bude obsahem těchto zpráv.

Vít Richter, Národní knihovna ČR

* Dostupná na http://knihovnam.nkp.cz/docs/Strategie_2003-5Sec.rtf. Viz též: RICHTER, Vít. Strategie knihoven ČR 1999–2003. In *Knihovny současnosti '99*. Brno : Sdružení knihoven, 1999, s. 29–72.

** Dostupná na <http://www.mzcr.cz/index.php?clanek=1122&PHPSESSID=f0c21873d5e65f1cd70261364b9ee29e>

Poznámka redakce:

Kromě vlastního textu Konceptce zveřejňujeme i všechny související oficiální dokumenty, tj. usnesení Vlády ČR ze dne 7. 7. 2004 č. 679, kterým byla Konceptce přijata, a předkládací zprávu, kterou připravilo Ministerstvo kultury ČR v souvislosti s projednáváním Konceptce vládou. Usnesení i předkládací zpráva jsou důležitými doprovodnými dokumenty zejména z hlediska praktické aplikace Konceptce.

Všechny tři oficiální texty, tj. usnesení, předkládací zpráva i Konceptce, byly ponechány v původní podobě, opraveny byly pouze zjevné překlepy.

I.

USNESENÍ

VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 7. července 2004 č. 679

o Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010

VLÁDA

- I. schvaluje Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010, obsaženou v části III materiálu č. j. 882/04 a upřesněnou podle připomínek vlády (dále jen „Koncepce“);
- II. ukládá
 - 1) ministru kultury
 - a) seznámit s Koncepcí hejtmány, primátora hlavního města Prahy a primátory statutárních měst, představitele Svazu měst a obcí a zástupce profesních sdružení v oblasti knihoven,
 - b) realizovat Koncepci ve spolupráci s ostatními členy vlády, vedoucími ostatních ústředních orgánů státní správy, hejtmány, primátorem hlavního města Prahy, primátory statutárních měst a předsedkyní Akademie věd České republiky,
 - c) zpracovat a předložit vládě průběžnou zprávu o plnění Koncepce, a to
 - ca) do 31. března 2007,
 - cb) do 31. března 2009,
 - d) zpracovat a předložit vládě do 31. března 2011 závěrečnou zprávu o plnění Koncepce s návrhem na její aktualizaci,
 - e) navrhnout při sestavování rozpočtové kapitoly Ministerstva kultury návrhu státního rozpočtu České republiky na léta 2005 až 2010 finanční prostředky na zajištění realizace Koncepce v souladu s možnostmi státního rozpočtu České republiky,
 - f) zajistit zveřejnění tohoto usnesení ve Věstníku vlády pro orgány krajů a orgány obcí,
 - 2) členům vlády a vedoucím ostatních ústředních orgánů státní správy spolupracovat s ministrem kultury při realizaci Koncepce;
- III. doporučuje hejtmanům, primátorům statutárních měst a starostům obcí s pověřenými obecními úřady seznámit se s Koncepcí a využít ji při zpracování dokumentů a naplňování záměrů v péči o rozvoj knihoven v jejich působnosti.

Provedou:

členové vlády,
vedoucí ostatních ústředních orgánů státní správy

Na vědomí:

hejtmani
primátoři statutárních měst,
předsedkyně Akademie věd ČR

Předseda vlády
PhDr. Vladimír Špidla, v. r.

II.

PŘEDKLÁDACÍ ZPRÁVA

Na základě usnesení vlády ČR ze dne 7. ledna 2004 č. 3 o Plánu nelegislativních úkolů vlády na 1. pololetí 2004 a výhledu na 2. pololetí 2004 předkládá Ministerstvo kultury (dále jen MK) vládě ke schválení materiál Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004–2010.

MK i ostatní ústřední orgány státní správy a v posledních letech zejména obce a kraje, resp. územní samosprávné celky věnují podpoře knihovnictví poměrně velkou pozornost a vynakládají na ni značné finanční prostředky. Tato finanční podpora z veřejných zdrojů není ovšem vždy dostatečně a efektivně koordinována. Navrhovaná Koncepce si klade za cíl do určité míry tento nedostatek odstranit tím, že předkládá možnost koordinace výdajů veřejných rozpočtů na podporu veřejných knihovnických a informačních služeb (dále jen VKIS) a dosažení synergického efektu prostřednictvím priorit definovaných nejen s ohledem na stávající stav VKIS, ale i na účelné využití fondů EU na podporu těchto veřejných služeb.

Po roce 1989 již byla zpracována jedna koncepce rozvoje českého knihovnictví. Pod názvem Strategie knihoven 1999–2003 ji v roce 1998 připravila Ústřední knihovnická rada (dále jen ÚKR), poradní orgán ministra kultury pro oblast knihovnických a informačních služeb, knihovnictví a knihoven. Strategie byla přijata jako koncepční materiál MK. V souvislosti s reformou veřejné správy byly z MK převedeny státní vědecké knihovny (dnes krajské knihovny) do zřizovací pravomoci krajů. Proces existence 1 krajské knihovny v každém kraji byl završen ve 2. etapě reformy povýšením 4 bývalých okresních knihoven (v Havlíčkově Brodě, Pardubicích, Karlových Varech a Zlíně) do funkce krajské knihovny. Tyto nově vzniklé krajské knihovny ovšem logicky nemají stejné prostorové ani personální podmínky jako bývalé státní vědecké knihovny a úroveň poskytovaných VKIS je proto v těchto krajích nižší. MK si tento problém uvědomuje a pro vyrovnaní stavu připravilo materiál Státní podpora výstavby a rekonstrukce krajských knihoven. Materiál nebyl vládě předložen vzhledem k zamítavému stanovisku Ministerstva financí (dále jen MF).

Cílem Koncepce je podpořit rozvoj knihoven, aby každý obyvatel ČR měl rovné šance v přístupu ke kvalitním VKIS. Materiál shrnuje hlavní problémové okruhy českého knihovnictví, navrhuje způsob jejich řešení a určuje odpovědnosti za plnění stanovených úkolů. V úvodu materiálu je popsán současný stav knihovnictví, knihoven a informačních institucí (včetně základních statistických údajů uvedených v příloze), charakterizovány slabé a silné stránky, rizika a příležitosti. Dále jsou shrnuty a zhodnoceny současné státem vyhlášené a financované dotační tituly a programy na podporu rozvoje VKIS. Vlastní koncepce určuje směry vývoje knihovnictví na příštích 5 let a jako hlavní součást popisuje téměř tři desítky dílčích cílů a postupných kroků, jak vytyčených směrů dosáhnout. Nezbytnou součástí je též vyčíslení potřebných finančních nákladů.

Materiál byl zpracován v souladu se základními cíli programů Evropské unie (dále jen EU) a UNESCO týkajících se priorit společenství zejména v oblasti rovného přístupu, uchování, ochrany a zpřístupnění kulturního dědictví a rozvoje lidských zdrojů. Při přípravě Koncepce vycházelo MK z podkladů odborné veřejnosti zpracovaných pod vedením ÚKR.

Materiál byl předložen do meziresortního připomínkového řízení všem členům vlády, hejtmanům, primátoru hl. města Prahy, primátorům statutárních měst, Svazu měst a obcí, Asociaci krajů, Sdružení knihoven ČR a Svazu knihovníků a informačních pracovníků, jejichž stanoviska s vypořádáním jsou obsahem části IV. [pozn. red.: tato část není v časopise publikována]

Veškeré připomínky byly akceptovány, materiál je tudíž předkládán **bez rozporu**.

III.

KONCEPCE ROZVOJE KNIHOVEN V ČESKÉ REPUBLICĚ NA LÉTA 2004 – 2010

1 Úloha knihoven v informační společnosti

Znalosti představují jeden ze základních předpokladů rozvoje informační společnosti. Zásadní změna způsobu nakládání s informacemi jako důsledek digitální revoluce má stále rostoucí význam pro práci lidí i jejich každodenní život. Informační společnost může občanům nabídnout nové možnosti prosperity a aktivnější úlohu ve společnosti. Schopnost využívat informace a transformovat je ve znalosti se stává důležitým faktorem konkurenceschopnosti jednotlivců, institucí i celých států. Naopak rozšiřující se propast mezi informačním bohatstvím a informační chudobou, respektive omezenost přístupu k informacím pro některé části společnosti, by mohla vyústit v sociální napětí.

Knihovny jsou institucemi, které se tradičně po tisíciletí zabývají shromažďováním, zpracováváním, uchováváním, ochranou a zpřístupňováním publikovaných dokumentů v jakékoliv formě. Jejich nepostradatelnou funkcí je mj. uchování historických fondů, jako nedílné součásti kulturního dědictví. Knihovny jsou významným nástrojem praktického uskutečňování základního lidského práva na rovný přístup k informacím (všem bez rozdílu – bohatým a chudým, ženám i mužům, obyvatelům měst a venkova, handicapovaným a zdravým, menšinám i většinové společnosti), na jejich svobodnou výměnu, na získávání znalostí a svobodné utváření názorů. Slouží jako prostředek naplňování ústavně zakotveného práva na informace a jsou tedy jedním z pilířů demokracie. Současný stav podpory knihovní infrastruktury v České republice však nesnese srovnání s rozvinutými demokraciemi (skandinávské země, Velká Británie, apod.).

Činnost knihoven je veřejnou službou a knihovny jsou považovány za instituce veřejného zájmu. Ve svém poslání se podílejí zejména na:

- celoživotnímu vzdělávání, podpoře nezávislého rozhodování a duchovního rozvoje a uspokojování kulturních potřeb všech občanů bez rozdílu,
- vytváření infrastruktury pro oblast vzdělávání, výzkumu a vývoje,
- zpřístupňování informací z oblasti veřejné správy,
- zprostředkování informací na podporu podnikání, zejména malým a středním podnikatelům,
- zprostředkování, zpřístupňování a uchování lidského poznání,
- uchovávání a ochraně kulturního dědictví,
- podpoře budování místních komunit a sociální integraci na místní úrovni,
- podpoře rozvoje venkova,
- podpoře aktivního využívání volného času, zábavy a rekreace.

Charakteristickým rysem současného vývoje je stále rostoucí podíl elektronické komunikace a zvyšující se objem digitálních dokumentů vedle neklesajícího objemu klasické tištěné produkce. Rozvoj informačních a komunikačních technologií zásadním způsobem ovlivňuje činnost knihoven, mění tradiční postupy a služby, které musí pohotově reagovat na měnící se požadavky uživatelů knihoven.

Přístup k celosvětové informační síti internet a k využívání elektronických dokumentů je možný pouze prostřednictvím informační a komunikační techniky, jejíž efektivní využívání vyžaduje speciální znalosti a dovednosti. Nízká úroveň informační gramotnosti zejména starší části populace a ekonomické a sociální bariéry jsou hlavními příčinami nerovného postavení některých skupin obyvatelstva v přístupu k informačním zdrojům.

Knihovny vybavené odpovídající technikou a odborným personálem se výrazně podílejí na řešení tohoto rozporu tím, že široké veřejnosti nabízejí volný přístup nejen ke svým knihovním fondům a službám, ale i ke světové informační síti. Knihovny si i v budoucnu zachovávají své tradiční funkce shromažďování, zpracovávání, uchovávání a zpřístupňování tištěných dokumentů, ale současně začínají vykonávat obdobné funkce pro elektronické zdroje. Mají důležitou, nezastupitelnou a rostoucí úlohu při integraci tištěných a elektronických médií.

Měnící se společenské prostředí je determinováno evropskou integrací, otevřenými hranicemi, multikulturními společenstvími, stále větším konkurenčním soutěžením. Knihovnám se nabízí příležitost napomoci procesu demokratizace podporou rozvoje občanské společnosti v místech působení. Na důležitosti nabývá tato oblast právě vstupem do EU.

Aby knihovny mohly uskutečňovat své nové poslání a dále naplňovat očekávání svých uživatelů, musejí pokračovat v zásadních změnách své činnosti a rozšířit své služby s využitím informačních a komunikačních technologií. V řadě knihoven byla taková změna již započata a v některých knihovnách bylo dosaženo pokročilého stupně transformace, ale osvojování a aplikace stále se vyvíjejících informačních technologií ve službách uživatelům je nekončící proces, který vyžaduje soustavnou podporu při obnově a rozvoji technické a informační infrastruktury.

2 Analýza současného stavu (veřejných knihovnických a informačních služeb) knihoven

Dle zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), tvoří systém knihoven v ČR:

- a) knihovny zřízené MK – Národní knihovna ČR (dále jen NK ČR), Moravská zemská knihovna a Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana,
- b) krajské knihovny zřízené příslušným orgánem kraje,
- c) základní knihovny zřízené příslušným orgánem obce nebo jiným zřizovatelem,
- d) specializované knihovny

K 20. 6. 2004 bylo v evidenci knihoven MK evidováno 6.014 knihoven.

Národní knihovna ČR

NK ČR je centrem systému knihoven. V systému knihoven vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační a metodické a poradenské činnosti. Provozuje rozsáhlé systémy a databáze celostátního významu, například Souborný katalog, Českou národní bibliografii, Jednotnou informační bránu, Digitální knihovnu a plní další ústřední funkce. Odpovídá za trvalé uchování a zpřístupnění dokumentů publikovaných na území České republiky.

Rozvoj NK ČR je dlouhodobě limitován charakterem a stavem historického objektu národní kulturní památky Klementinum. Stále odkládaná rekonstrukce sídla NK ČR nebo výstavba nového objektu knihovny zvyšuje nebezpečí havarijních situací a vede k omezování základních i specializovaných služeb pro uživatele i knihovny.

Krajské knihovny

Do roku 2001 zřizovalo MK 8 státních vědeckých knihoven, které ke dni 1. 7. 2001 převedlo do pravomoci krajských samospráv. Tímto byl zahájen proces vzniku krajské knihovny v každém kraji, završený dne 1. 5. 2002 zřízením Krajské knihovny v Karlových Varech. Funkcí krajské knihovny v Jihomoravském kraji byla pověřena Moravská zemská knihovna zřizovaná MK, funkci krajské knihovny v hlavním městě Praha plní Městská knihovna v Praze. MK zajistilo vydáním prováděcích vyhlášek k zákonům pro krajské knihovny celostátní povinný výtisk periodické produkce a regionální povinný výtisk neperiodik, jež jsou základem rovnoměrného doplňování knihovního fondu.

Krajské knihovny tvoří významný prvek systému knihoven a jsou hlavním garantem dostupnosti VKIS ve svém kraji. V krajských knihovnách je uchováván a veřejnosti zpřístupňován informační fond jinde nedostupný, jako jsou knižní fondy historické a regionální literatury. Knihovní fondy krajských knihoven jsou v univerzitních městech nenahraditelné pro studenty, vysokoškolské pedagogy a pracovníky z oblasti vědy a výzkumu. Činnosti, rozsah knihovních fondů i služeb jednotlivých krajských knihoven jsou značně odlišné a jsou výrazně determinovány jejich vývojem v minulém období. Existují podstatné rozdíly mezi krajskými knihovnami vzniklými z původních státních vědeckých knihoven a krajskými knihovnami, které vznikly v krajských městech nové vzniklých krajů, tj. v Havlíčkově Brodě (kraj Vysočina), Karlových Varech, Pardubicích a Zlíně. Knihovny v nově vzniklých krajích poskytují řadu služeb na srovnatelné úrovni, ale za značně ztížených podmínek. Některé služby těchto knihoven jsou výrazně limitovány prostorovými podmínkami, rozsahem knihovních fondů i personálním zajištěním. Velkým úkolem příštího období je vyrovnání těchto rozdílů. Pro splnění tohoto úkolu připravilo MK již počátkem roku 2004 materiál Státní podpora výstavby a rekonstruk-

ce krajských knihoven. Tento materiál si klade za cíl podpořit ze zdrojů státního rozpočtu výstavbu či rekonstrukci budov pro potřeby krajských knihoven kraje Moravskoslezského, Karlovarského, Zlínského a Vysočina. Vzhledem k situaci státního rozpočtu byl materiál odmítnut MF a tudíž nebyl ani předložen na jednání vlády.

Základní knihovny provozované obcemi

Celkový počet veřejných knihoven provozovaných obcemi přesahuje počet 6 000. Tato síť tvoří základní infrastrukturu pro zajištění dostupnosti VKIS všem obyvatelům ČR. V průběhu 90. let minulého století prošla velká část obecních knihoven a všechny okresní knihovny zásadní systémovou změnou. Knihovny financované státem byly převedeny pod zřizovatelskou pravomoc obcí a začaly fungovat v odlišných podmínkách. Po letech stagnace se systém na přelomu tisíciletí postupně stabilizoval. Rozhodující úlohu v tomto procesu sehrál Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven¹⁾. V rámci tohoto programu vznikla síť 106 knihoven pověřených výkonem regionálních funkcí, která vedle krajských knihoven poskytuje servis a podporu knihovnám v menších obcích. V posledních letech se výrazně zvýšil počet čtenářů a návštěvníků knihoven, podstatný nárůst lze zaznamenat i u počtu výpůjček (bližší údaje – viz tabulka „Vybrané statistické údaje za oblast knihoven“ uvedená v Příloze).

Přelom tisíciletí přinesl v oblasti knihoven řadu pozitivních výsledků a změn. Knihovny jsou stále lépe vybavovány výpočetní technikou a napojovány na síť internet. Rychle postupuje automatizace knihovnických procesů a katalogů. Využití informačních a komunikačních technologií v činnosti knihoven je rozhodujícím impulsem pro proměnu jejich společenských funkcí. Vedle tradičního osvětového působení je kladen důraz na informační činnosti. Řada knihoven poskytuje nové typy služeb a vychází vstříc uživatelům, a to i z podnikatelské sféry. Rodí se nové formy vzájemné spolupráce, aniž by tím ztrácely na významu některé funkce tradiční.

Nicméně v důsledku společenské a ekonomické transformace došlo k jisté stagnaci knihovnických služeb. V minulých letech bylo z finančních důvodů omezeno doplňování knihovnických fondů novými přírůstky, situace se nyní pomalu zlepšuje. Zčásti byla utlumena nebo je ve dlouhodobém skluzu ediční činnost. Knihovny pozastavují odpisy, jen omezeně řeší otázky ochrany fondů, nevybavují odborné provozy v potřebném rozsahu, odkládají stavební úpravy nebo opravy. Problémem je rovněž nízké platové ohodnocení pracovníků knihoven. Mezi důsledky, které se uživatelů a čtenářů přímo dotýkají, patří likvidace některých poboček, zvýšení čtenářských poplatků, omezování provozu a meziknihovní výpůjční služby, snižování počtu zaměstnanců apod.

Na druhé straně byl v minulých letech nově postaven či zrekonstruován poměrně velký počet budov knihoven – od roku 1992 více než 90 staveb a další se realizují nebo připravují. Téměř o polovinu pak vzrostl počet studijních míst v knihovnách.

Specializované knihovny a základní knihovny se specializovanými knihovnickými fondy

Významnou součástí systému knihoven jsou specializované knihovny, které vykonávají koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti pro knihovny v rámci své specializace (např. Státní technická knihovna, Národní lékařská knihovna, Knihovna AV ČR, Ústav zemědělských a potravinářských informací, Knihovna Národního muzea, Národní pedagogická knihovna Komenského apod.).

Specializované knihovny a základní knihovny se specializovanými knihovnickými fondy vytvářejí síť knihoven, které jsou orientovány na zajištění specializovaných informačních potřeb (např. vysokoškolské knihovny, knihovny Akademie věd České republiky, lékařské knihovny, muzejní knihovny), nebo budují kooperační systémy za účelem optimalizace přístupu k informačním zdrojům a vytváření systémů vyspělých informačně knihovnických služeb v celostátním i nadnárodním měřítku. Tyto knihovny mají rozhodující význam pro zajištění přístupu k odborným informacím a tvoří přirozenou infrastrukturu výzkumu a vývoje a odborného, zejména terciárního vzdělávání.

Vysokoškolské knihovny

Vysokoškolské knihovny se stále významněji zapojují do VKIS.

I přes složitou finanční situaci vysokých škol byly knihovní fondy vysokoškolských knihoven obnovovány a doplňovány, především zahraniční literaturou. V roce 2001 vykazovaly knihovní fondy 50% nárůst oproti roku 1990 a každoroční přírůstky odpovídají tomuto trendu. Vedle tištěných informačních zdrojů, které jsou stále základní složkou informačního zabezpečení pedagogické a vědecko-výzkumné činnosti školy, má stále větší význam přístup k elektronickým informačním zdrojům. Získávání těchto zdrojů bylo v letech 2000–2004 významně rozšířeno realizací projektů v rámci programu „Informační zdroje pro výzkum a vývoj – LI“, vyhlášeného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT).

Rozvoj technické a technologické infrastruktury vysokoškolských knihoven byl podpořen grantovými projekty Fondu rozvoje vysokých škol, kde byl pro knihovny vytvořen samostatný tematický okruh. Byly zavedeny nové druhy knihovnicko-informačních služeb využívající moderní technologie, např. zpřístupňování elektronických informačních zdrojů v lokálních sítích i prostřednictvím vzdáleného přístupu nebo elektronické dodávání dokumentů.

Vysoké školy projevíly snahu o zlepšení prostorové situace knihoven. Bylo postaveno několik nových budov knihoven. Řada knihoven získala nové prostory nebo své současné prostory rekonstruovala a rozšířila. Většina univerzitních a fakultních knihoven tak mohla zpřístupnit významnou část svých fondů ve volném výběru a zvýšit počty studijních míst.

Jedním z nejzávažnějších problémů vysokoškolských knihoven zůstává jejich personální poddimenzování, nevyhovující kvalifikační struktura pracovníků a neodpovídající platové ohodnocení. Tato skutečnost je také limitujícím faktorem pro rozšiřování spektra veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami vysokých škol.

Soustava vědeckých informací Akademie věd ČR

je tvořena středisky vědeckých informací a knihovnami a Knihovnou AV ČR (dále jen KNAV). Střediska vědeckých informací a knihovny fungují na všech 60 pracovištích Akademie věd ČR (dále jen AV ČR) jako specifické organizační útvary, jejichž úkolem je získávat, zpracovávat a šířit vědecké informace. Celkový rozsah fondů v knihovnách pracovišť AV ČR v roce 2003 přesáhl 3 mil. knihovních jednotek, v současné době je odebíráno 7365 titulů periodik, zpřístupňován je kromě Web of Science velký počet elektronických databází a k dispozici jsou také další elektronické informační zdroje.

KNAV koordinuje činnost středisek vědeckých informací a knihoven AV ČR. Podle řízovací listiny má za úkol provozovat knihovnické, informační a reprografické služby pro ústavy AV ČR, vysoké školy a ostatní uživatele ve sféře vědy a výzkumu, zajišťuje a řeší informační infrastrukturu pro výzkum. Zpracovává historickou retrospektivu vzácných fondů. Knihovna je podle nového knihovního zákona registrovaná v evidenci MK jako specializovaná knihovna.

V současné době KNAV poskytuje služby srovnatelné s vědeckými knihovnami v České republice i v zahraničí. Umožňuje přístup do primárních a sekundárních databází AV ČR. Jako největší knihovna v AV ČR je KNAV předurčena k monitorování trendů a nových standardů v knihovnictví a informační vědě a k zajišťování odborné metodiky pro ústavní knihovny AV ČR.

Cílem rozvoje knihoven AV ČR pro příští období je:

- vytvoření co nejširší pramenné základny k historickým knižním fondům pro badatele,
- vytvoření maximální možné dávky digitalizovaných dokumentů z historických fondů a materiálů poškozených povodněmi při zajištění vysoké kvality,
- vytvoření uživatelsky pohodlného a zpracovatelsky maximálně výhodného prostředí pro ASEP/RIV,
- zpřístupnění širokého spektra vědeckých informačních zdrojů s využitím účelových programů a konsorciálních projektů,
- zajištění kvalitního provozu knihovního systému Aleph všem připojeným ústavním knihovnám a převedení souborného katalogu AV ČR do tohoto systému,
- integrace heterogenních databází KNAV pod jednotné vyhledávací prostředí.

Vedle sítě knihoven AV ČR působí řada dalších knihoven výzkumných ústavů, které nejsou samostatně statisticky sledovány. Často obsahují vysoce specializované a na území ČR unikátní dokumenty, mají výhodu přesně definované uživatelské obce a bezprostředního kontaktu s ní a jejich fondy.

Veřejné knihovnické a informační služby ve zdravotnictví (lékařské knihovny)

V současné době poskytuje knihovnicko-informační služby 149 lékařských knihoven a středisek vědeckých informací ve zdravotnictví.

Z toho 43 pracovišť působí v přímo řízených organizacích resortu zdravotnictví, 1 pracoviště – Národní lékařská knihovna (dále jen NLK) je organizační složkou státu v působnosti resortu zdravotnictví a 105 pracovišť je zřízeno v působnosti ostatních resortů. Zdravotnické knihovny jsou zřízeny v různých typech zařízení – fakultní nemocnice a lékařské fakulty (integrovaná pracoviště), fakultní knihovny, odborné léčebné ústavy, vědecko-výzkumná pracoviště, hygienické stanice, léčebné lázně, střední zdravotnické školy a další zařízení. Podle knihovního zákona č. 257/2001 Sb. bylo k 31. 12. 2003 na MK zaevidováno celkem 67 těchto pracovišť.

Zdravotnické knihovny spolupracují při poskytování knihovnicko-informačních služeb (národních i mezinárodních) pro odbornou i laickou veřejnost, při akvizici informačních zdrojů – klasických a elektronických, při budování oborových souborných katalogů a národní lékařské bibliografie využívají českou verzi tezauru Medical Subject Headings, realizují vzdělávací aktivity a zabezpečují rozvoj komunikačních a informačních technologií (89 % knihoven je připojeno na internetovou síť). V knihovnách probíhá postupná automatizace knihovnických procesů a jsou implementovány knihovnické a další potřebné standardy.

Zdravotnické knihovny jsou řešiteli několika projektů integrovaného výzkumu a vývoje, především s problematikou optimalizace informační infrastruktury a zdrojů pro vědu výzkum a vzdělávání a spolupracují i se zahraničními partnery, např. Evropskou asociací lékařských knihoven.

Slabá a riziková místa v poskytování veřejných knihovnicko-informačních služeb ve zdravotnictví jsou:

- optimalizace existující sítě knihovnicko-informačních pracovišť s ohledem na probíhající diferenciaci zdravotnických zařízení,
- nedostatečné nástroje a procesy pro sdílení zdrojů a služeb,
- omezená dostupnost knihovních fondů,
- neúplná informační infrastruktura ICT,
- nedostatečné prostorové zajištění činnosti knihoven,
- absence standardů pro kvalitu služeb,
- úroveň znalostí a dovedností lidských zdrojů, definice kvalifikačních podmínek pro výkon zdravotnického knihovníka.

Ministerstvo zdravotnictví (dále jen MZd) připravuje vlastní koncepci veřejných informačních služeb ve zdravotnictví, která bude obsahovat další informace. [poznámka red.: tato koncepce již byla zveřejněna]

Knihovnické a informační služby v zemědělství a potravinářství

V současné době poskytují zemědělské a potravinářské knihovnické a informační služby 25 knihoven a informačních středisek v resortu zemědělství; buď přímo řízených Ministerstvem zemědělství (dále jen MZe) nebo privátních. Roli specializovaných a potravinářských knihoven plní rovněž knihovny příslušných univerzit.

Zemědělské a potravinářské knihovny spolupracují při poskytování knihovnických a informačních služeb a vytvářejí konsorcia pro společné využívání informačních zdrojů. Ústav zemědělských a potravinářských informací se podílí na tvorbě mezinárodního informačního systému AGRIS vytvářeného pod záštitou Organizace spojených národů pro výživu a zemědělství.

Pro efektivní poskytování knihovnických a informačních služeb v zemědělství je potřebné:

- vytvořit a zavést dostatečně účinnou spolupráci při získávání a využívání informačních zdrojů,
- zajistit větší dostupnost knihovnických fondů a jejich sdílené zpracování,
- obnovit metodické řízení knihoven a jejich vzájemnou spolupráci a koordinaci,
- dále rozvíjet informační a poradenskou službu všem skupinám uživatelů.

Knihovny muzeí, galerií a archivů

Nedílnou součástí kulturního dědictví tvoří knihovny s historickými knihovnickými fondy – muzejní a zámecké knihovny. Fondy zámeckých knihoven, spravované Národním památkovým ústavem a Národním muzeem, jsou prohlášeny za národní kulturní památku a vztahuje se na ně režim zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. I tyto knihovny se stále významnějším způsobem zapojují do celostátního systému knihoven a začínají využívat moderních informačních technologií.

Muzejní knihovny mají ve srovnání s jinými veřejnými knihovnami v mnoha ohledech horší postavení. Nejsou dostatečně vybavené informačními technologiemi, takže nemohou využívat jejich možností. Bohaté a často unikátní knižní fondy nejsou dostatečně zpracované. Rovněž personální obsazení muzejních knihoven neodpovídá potřebám. V neposlední řadě muzejním knihovnám chybějí i finanční prostředky na nákup literatury.

Přesto fondy muzejních knihoven obsahují velké knižní bohatství a ohromný informační potenciál. Významnou složku jejich knižních fondů tvoří regionální literatura, která často není zastoupena v jiné knihovně regionu. Muzejní knihovny shromažďují vedle knih, rukopisů, historických fondů i jiné materiály a dokumenty – fotografie, plakáty, předlohy, výstavní a aukční katalogy a podobně.

Obdobný charakter mají i knihovny sítě galerií a archivů.

2.1 Základní vývojové tendence uplynulého období a jejich vyhodnocení

2.1.1 Východiska Koncepce

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), po více než čtyřiceti letech nově vymezuje prostor pro poskytování knihovnických a informačních služeb obyvatelům a přizpůsobuje legislativní úpravu oblasti knihovnictví požadavkům současného společenského i technologického vývoje. Zároveň však vychází z historického vývoje českého knihovnictví, determinovaného prostředím a tradicí.

Zcela nově je chápána oblast VKIS včetně principu, podle něhož jsou stanoveny služby poskytované bezplatně tak, aby byl zajištěn rovný přístup ke všem informacím zprostředkovaným veřejnými knihovnami a vyloučeny překážky jejich dostupnosti. Zákon formuluje nové zásady organizace knihoven včetně dotační politiky, stanoví způsob evidence knihoven, správy a ochrany knihovnických fondů. Zákon je účinný od 1. ledna 2002 a má přímou vazbu na realizaci zákonů souvisejících s reformou veřejné správy. V této souvislosti je vymezena i úloha nově ustavených krajských knihoven včetně výkonu regionálních funkcí.

Uvedení knihovního zákona v život, naplnění jeho principů skutečným obsahem kvalitních a pohotových VKIS obyvatelům je a bude dlouhodobým procesem, který si vyžádá aktivní úsilí knihoven, jejich zaměstnanců, provozovatelů knihoven i státní správy. Přijetí knihovního zákona se stalo impulsem pro aktualizaci dokumentu „Strategie knihoven v ČR 1999–2003“, přijatého ÚKR v r. 1999.

Předkládaná Koncepce vychází z ustanovení obecně závazných předpisů vztahujících se ke knihovnám a jejich úloze ve společnosti, k nimž kromě již citovaného knihovního zákona patří:

- Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči,
- Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích,
- Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím,
- Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a změně některých dalších zákonů (tiskový zákon),
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon),
- Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů,
- Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje),
- Nařízení vlády ČR č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven,

- Vyhláška Ministerstva kultury č. 88/2002 Sb. k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon).

Dále Koncepce usiluje o naplnění základních tezí politických a dalších odborných dokumentů přijatých vládou ČR, UNESCO, EU a Mezinárodní federací knihovnických asociací (dále jen IFLA). Jsou to zejména:

- Usnesení vlády ČR ze dne 10. 4. 2000 č. 351 o Koncepti státní informační politiky ve vzdělávání,
- Usnesení vlády ČR ze dne 10. 1. 2001 č. 40 o aktualizaci Strategie účinnější státní podpory kultury (kulturní politiky),
- Usnesení vlády ČR ze dne 12. 9. 2001 č. 904 o Plánu II. etapy Realizace státní informační politiky ve vzdělávání,
- Usnesení vlády ČR ze dne 22. 5. 2002 č. 516 k Analýze vývoje a stavu výzkumu a vývoje v ČR a jejich srovnání se zahraničím,
- Usnesení vlády ČR ze dne 28. 4. 2003 č. 417 k návrhu Národního programu výzkumu,
- Usnesení vlády ČR ze dne 8. 10. 2003 č. 992 k průběžné zprávě o plnění plánu realizace státní informační politiky ve vzdělávání a o Aktualizovaném plánu II. etapy Realizace státní informační politiky ve vzdělávání,
- Usnesení vlády ČR ze dne 7. 1. 2004 č. 5 k Národní politice výzkumu a vývoje České republiky na léta 2004–2008,
- Usnesení vlády ČR ze dne 14. 1. 2004 č. 44 ke koncepci Projektů internetizace knihoven,
- Usnesení vlády ČR č. 265 ze dne 24. března 2004 ke Státní informační a komunikační politice,
- Zelená kniha o úloze knihoven v moderním světě z roku 1998, přijatá Evropským parlamentem 28. 10. 1998,
- Úmluva o výměně oficiálních publikací a vládních dokumentů mezi státy (Paříž, 3. 12. 1958) – 12/1965 Sb.
- Manifest UNESCO o veřejných knihovnách z roku 1994,
- Manifest UNESCO o školních knihovnách z roku 2000,
- Charta o uchování digitálního dědictví, přijatá 32. zasedáním Generální konference UNESCO, Paříž 2003,
- Rezoluce č. 33 přijatá na 29. zasedání Generální konference UNESCO, Paříž 1997 (týká se užívání trvanlivějšího, tj. nekyselého papíru a nápravných opatření),
- Doporučení o podpoře a užívání více jazyků a všeobecném přístupu do kyberprostoru, přijaté 32. zasedáním Generální konference UNESCO, Paříž 2003,
- Program UNESCO „Paměť světa“,
- eEurope+ 2003 Společný program k realizaci informační společnosti v Evropě. Akční plán připravený kandidátskými státy s příspěvím Evropské komise v roce 2001,
- eEurope 2005: Informační společnost pro všechny. Akční plán EU z roku 2002,
- Směrnice IFLA/UNESCO – Služby veřejných knihoven z roku 2001,
- Směrnice IFLA a UNESCO pro školní knihovny 2002,
- Manifest IFLA o přístupu k internetu z roku 2002.

2.2 Silné a slabé stránky, příležitosti a rizika v oblasti poskytování VKIS

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none">▫ Existence rozsáhlé sítě knihoven, které poskytují VKIS.▫ Existence početných a z pohledu světového kulturního dědictví ve svém celku mimořádně kvalitních historických a konzervačních fondů domácích dokumentů.▫ Dobrá úroveň standardizace procesů zpracování a zpřístupnění knihovních fondů formou souborných katalogů.▫ Aktivní využívání informačních technologií při poskytování VKIS a v dalších činnostech knihoven.▫ Dostatečně široká nabídka domácích a zahraničních elektronických informačních zdrojů využívaných při poskytování VKIS a jejich integrace v jednotném prostředí.▫ Etablování základních knihoven jako kulturních center obcí.▫ Konstituování krajských knihoven jako metodických, školících a ústředních center pro knihovny v kraji.▫ Schopnost zaměstnanců knihoven akceptovat změny v obsahu činnosti knihoven v informační společnosti.▫ Vybudování center mimoškolního vzdělávání zaměstnanců knihoven.▫ Aktivní participace občanských sdružení, asociací, poradních orgánů a neformálních sdružení knihoven a zaměstnanců na rozvoji VKIS.	<ul style="list-style-type: none">▫ Nedostatek finančních prostředků.▫ Nedostatečná úroveň meziresortní kooperace knihoven při zajištění VKIS a budování knihovních fondů.▫ Nevyrovnaná úroveň rozsahu a kvality poskytování VKIS v rámci oborů a regionů.▫ Nedostatečná úroveň zpřístupňování informací z oblasti veřejné správy.▫ Nedostatečně rozvinutá informační infrastruktura a vybavenost knihoven ICT.▫ Pomalé odstraňování bariér při využívání knihoven a jejich služeb pro znevýhodněné sociální skupiny obyvatel.▫ Nedostatečné prostorové zajištění činnosti knihoven.▫ Nedostatečný objem financování nákupu knihovních fondů a dalších informačních zdrojů, zejména zahraniční literatury.▫ Omezená dostupnost knihovních fondů způsobená pomalým převodem klasických katalogů velkých knihoven do on-line databází.▫ Neúplná informace o minulé a současné produkci dokumentů publikovaných na území ČR, včetně tzv. šedé literatury.▫ Nedostatečná úroveň efektivit při zpracování přírůstků knihovních fondů. Málo jsou využívány nástroje a procesy pro sdílenou katalogizaci.▫ Jako celek není zajištěno trvalé uchování knihovních sbírek tradičních a elektronických dokumentů v knihovnách jako důležité složky kulturního dědictví ČR. Chybí odpovídající struktura a vybavenost restaurátorských a konzervátorských pracovišť.▫ Nedostatečné kapacity pro digitalizaci knihovních fondů.▫ Nedostatečná připravenost knihoven na mimořádné události v souvislosti s krizovými situacemi.▫ Málo rozvinutá spolupráce mezi knihovnami, muzei a archivy při zpracování, ochraně a zpřístupnění kulturního dědictví s využitím ICT a integrovaného přístupu ke sbírkám.▫ Malá účast knihoven na zahraničních projektech.

Příležitosti	Rizika
<ul style="list-style-type: none"> ▫ Knihovny a jejich služby vycházejí z tradic českého knihovnictví a jsou pozitivně přijímány veřejností. ▫ Knihovny jsou vnímány jako důležitá součást infrastruktury výzkumu a vývoje. ▫ Zapojení knihoven do systémů školního a mimoškolního vzdělávání, včetně celoživotního vzdělávání dospělých. ▫ Růst zájmu o služby, které integrují využití papírových a digitálních dokumentů. ▫ Růst požadavků na trvalé uchování a zpřístupňování digitálních dokumentů. ▫ Státní informační politika předpokládá využití knihoven jako míst veřejného internetu s kvalifikovanou obsluhou. ▫ Koncepční materiály pro využití strukturálních fondů počítají s knihovnamí jako s příjemci dotací pro priority v oblasti rozvoje lidských zdrojů a pro zajištění veřejného internetu. ▫ Existence dotačních programů na podporu rozvoje VKIS. ▫ Vybudování systému podpory knihoven v malých obcích prostřednictvím regionálních funkcí. ▫ Moderní právní úprava VKIS. ▫ Širší možnost spolupráce knihoven v oblasti služeb v rámci EU. Růst zájmu zahraničních uživatelů o informační zdroje na území ČR. ▫ Využití knihoven při zpřístupňování informací z veřejné správy ve smyslu zákona č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. ▫ Knihovny jako centrum poskytování veřejných informačních služeb ve spolupráci se specializovanými knihovnamí se budou orientovat na poskytování a aktivní nabídku znalostních informací a poradenských služeb. 	<ul style="list-style-type: none"> ▫ Negativní vývoj veřejných rozpočtů omezí financování knihoven. Knihovny nesplní očekávání svých uživatelů. ▫ Nepříznivý demografický vývoj způsobí pokles zájmu o služby knihoven. ▫ Všechny knihovny nestihnou být do konce r. 2006 připojeny k internetu; hrozí jejich vyřazení z evidence knihoven a narušení systému knihoven. ▫ Knihovny nebudou schopny dostatečně pružně reagovat na potřeby uživatelů internetu z hlediska míry integrace a rychlosti služeb i uživatelsky vřidného prostředí. ▫ Knihovny nebudou schopny trvale uchovat a následně zpřístupňovat podstatnou část kulturního dědictví publikovaných dokumentů (rozpad kyselého papíru, neuchování digitálních dokumentů). ▫ Nevyjasněné vztahy činnosti knihoven a oblasti autorských práv, obtížné vybalancování zájmů autorů (držitelů autorských práv) a knihoven jako zprostředkovatelů informací a kulturních hodnot nejširším vrstvám společnosti. ▫ Knihovny a jejich služby přestanou být vnímány jako veřejná služba, budou silit tendence ke zpoplatňování základních služeb. Bude narušen princip rovného přístupu k informačním zdrojům prostřednictvím knihoven. ▫ Nedostatečné mzdové ohodnocení pracovníků knihoven způsobí odliv kvalifikovaných pracovníků z oboru. Knihovny nebudou mít dostatek způsobilých pracovníků k poskytování moderních služeb. Chybí provázanost systému celoživotního vzdělávání a systému odměňování. ▫ Nedostatečné začlenění knihoven do vzdělávacích a výchovných programů. Na všech typech škol je v průběhu studia nedostatečně akcentována informační výchova uživatelů s cílem zvýšení funkční gramotnosti obyvatel, a tím i schopnosti efektivně vyhledávat a využívat informační zdroje.

2.3 Vyhodnocení účinnosti stávajících rozvojových programů, porovnání jejich nákladů s přínosy a dosaženými účinky

2.3.1 Programy MK:

2.3.1.1 Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven

Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven byl schválen usnesením vlády ČR ze dne 16. 1. 2002 č. 68. Pravidla poskytování dotací z tohoto programu stanoví nařízení vlády ČR č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven.

Hlavní cíle programu:

1. Zajištění dostupnosti veřejných knihovnických a informačních služeb ve všech místech České republiky.
2. Vyrovnání rozdílů v poskytování informačních a knihovnických služeb obyvatelům měst a malých obcí.
3. Zajištění kvality a kontinuity veřejných knihovnických a informačních služeb v návaznosti na informační potřeby uživatelů.
4. Odstranění nežádoucích diferencí v úrovni poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb mezi jednotlivými regiony a kraji.
5. Účelná dělba práce a koordinace odborných činností.
6. Efektivní využití veřejných finančních prostředků.
7. Garance průběžné aktualizace knihovního fondu veřejných knihoven v regionu.
8. Udržení odborného standardu služeb v knihovnách regionu.
9. Garance kvalifikačního růstu pracovníků knihoven (celoživotní vzdělávání).
10. Poskytování publikací a ostatních materiálů souvisejících se členstvím ČR v EU.

Financování programu (v tis. Kč)

2002	2003	2004
92 000	129 600	129 600

Program byl poprvé realizován v roce 2002. Po dobu svého krátkého působení umožnil výrazně stabilizovat síť knihoven v malých obcích a přispěl k rozvoji rozsahu a kvality VKIS na venkově. Předpokládá se, že od roku 2005 budou

finanční prostředky z Programu převedeny do rozpočtu krajů. V této souvislosti se připravuje novela knihovního zákona č. 257/2001 Sb. tak, že nadále budou zajišťovat výkon regionálních funkcí kraje, respektive krajské knihovny, v souladu se stanovenými standardy.

2.3.1.2 Program Veřejné informační služby knihoven (dále jen VISK)

Program VISK byl schválen usnesením vlády ČR ze dne 10. 4. 2000 č. 351 o Koncepci státní informační politiky ve vzdělávání. Pravidla poskytování dotací z tohoto programu stanoví nařízení vlády ČR č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven. Program VISK byl zahájen v roce 2000 a je realizován v devíti specializovaných podprogramech. Ve všech podprogramech bylo zahájeno řešení dílčích projektů, ale vzhledem k tomu, že došlo k redukci financování programu na 55 % plánované částky, dochází ke zpoždění v naplnění stanovených cílů.

Hlavní cíle programu:

Základním cílem programu VISK je inovace veřejných informačních služeb knihoven na bázi informačních a komunikačních technologií (dále jen ICT). Veřejné služby knihoven se orientují zejména na:

- poskytnutí veřejně přístupných míst s kvalifikovanou obsluhou a vybavených ICT, která garantují rovné podmínky přístupu k informačním zdrojům a sítím pro všechny skupiny občanů,
- podporu celoživotního vzdělávání a uspokojování kulturních potřeb občanů,
- zpřístupnění informací z oblasti veřejné správy ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím,
- poskytování informací na podporu cestovního ruchu, venkova, podnikání, právního vědomí, nezávislého rozhodování včetně poskytování speciálních knihovnických a informačních služeb sociálním a národnostním menšinám,
- zprostředkování informací a dokumentů pro oblast výzkumu a vývoje,
- uchování a zpřístupnění národního kulturního bohatství soustředěného v knihovnických fondech.

Přehled financování programu VISK v letech 2000 až 2003 (v tis. Kč)

2000		2001		2002		2003	
Plán	Skutečnost	Plán	Skutečnost	Plán	Skutečnost	Plán	Skutečnost
60 000	30 000	168 000	119 000	161 000	50 000	162 000	20 900

Realizace programu VISK v letech 2000 až 2003 a stručné zhodnocení přínosů

VISK 1 – Koordinační centrum programu VISK

Koordinační centrum programu VISK v NK ČR zajišťuje veškeré odborné, organizační a koordinační činnosti související s realizací programu VISK.

VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání pracovníků knihoven

Bylo vybudováno 15 vzdělávacích center ve všech krajských knihovnách a v NK ČR. Centra byla vybavena pro účely výuky v oblasti ICT. Centra vybavená v r. 2000 zahájila výuku od počátku roku 2001, centra vybudovaná v r. 2001 začala vyučovat ve druhé polovině roku 2001. Výuka základů informační gramotnosti v letech 2001–2003 proběhla v 13.932 vyučovacích hodinách, kurzy absolvovalo 10.032 účastníků; specializované kurzy v 879 vyučovacích hodinách absolvovalo 2.310 účastníků.

VISK 3 – Informační centra veřejných knihoven

Podprogram VISK 3 je určen na připojování knihoven na internet a vybavení výpočetní a komunikační technikou včetně příslušného i specializovaného knihovnického softwaru. Do konce roku 2003 bylo připojeno na internet téměř 1700 knihoven, což je 27 % z celkového množství. Připojením tohoto počtu knihoven bylo dosaženo stavu, kdy celkem 74 % obyvatel České republiky žije v obci, v níž knihovna nabízí veřejnou internetovou stanici s kvalifikovanou asistencí. Počet počítačů určených pro uživatele vzrostl od roku 1999 více než třikrát, pětinašobně se zvýšil počet počítačů napojených na internet. S výjimkou knihoven ve větších městech je však stále běžně používáno připojení pomocí komutované linky a kvalita připojení je proto velmi nízká. V současné době se proces připojování knihoven dostává do obtížné fáze, kdy by mělo být připojeno velké množství knihoven v malých obcích, v nichž je nedostatečná infrastruktura a slabé ekonomické a technické zázemí. V cca 4 500 menších obcích, kde knihovna dosud nenabízí veřejný internet, žije více než 25 % obyvatel ČR. Tato skupina obyvatel je výrazně znevýhodněna oproti obyvatelům větších měst. Rozšíření veřejného internetu do malých obcí by přispělo k odstranění tohoto handicapu a vytvořilo předpoklad pro ekonomický i sociální rozvoj venkova. Proto byla v roce 2003 zahájena spolupráce s Ministerstvem informatiky (dále jen MI), kdy odpovědnost za oblast připojení knihoven byla přenesena na MI (za obsahové spolupráce MK). Velkým přínosem pro knihovny je podíl státu na financování internetové konektivity a úhrada paušálních poplatků spolu se souvisejícími zárukami servisu.

VISK 4 – Digitální knihovna a archiv pro informační služby knihoven

V rámci programu VISK 4 byl zajištěn provoz a rozvoj Digitální knihovny, která umožňuje zpřístupnění a dlouhodobou archivaci digitálních dokumentů vzniklých v rámci digitalizačních programů VISK 6 a VISK 7. V roce 2001 bylo zkvalitněno připojení Digitální knihovny k Síti národního výzkumu a vzdělávání rychlostí 155 Mbit/s. Digitální knihovna umožňuje přístup k jednomu milionu stran unikátních historických dokumentů.

VISK 5 – Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven v ČR – RETROKON

Realizace podprogramu RETROKON umožnila zpřístupnit v prostředí internetu řádově statisíce katalogizačních záznamů o fondech velkých knihoven jako jsou NK ČR, Moravská zemská knihovna v Brně, Vědecká knihovna v Olomouci, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, Parlamentní knihovna, Ústav zemědělských a potravinářských informací atd. Řada lístkových katalogů knihoven byla naskenována a rovněž zpřístupněna v síti. Do souborného katalogu zahraničních periodik z let 1527–1964 bylo zpracováno celkem 21 286 titulů periodik. S cílem získat komplexní a aktuální informace o postupu a plánech retrospektivní konverze v knihovnách ČR byl vytvořen národní informační systém pro retrospektivní konverzi katalogů.

VISK 6 – Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica

V rámci podprogramu bylo naskenováno více než 100 000 stran unikátních rukopisů a vzácných tisků z fondů NK ČR, Státní pedagogické knihovny, Vědecké knihovny v Olomouci, Muzea východních Čech, Státního okresního archivu v Jihlavě, Knihovny Národního muzea, Regionálního muzea dr. Hostaše v Klatovech, Zámecké knihovny Kynžvart, Západočeského muzea v Plzni, Strahovské knihovny atd. Naskenované dokumenty jsou ukládány na archivní média a zpřístupňovány v Digitální knihovně.

VISK 7 – Národní program mikrofilmování a digitálního zpřístupňování dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru – Kramerius

V rámci realizace projektů VISK 7 bylo reformátováno 1 315 svazků periodik 19. a 20. století, ohrožených degradací kyselého papíru a 52 hod. zvukových záznamů. Bylo zpracováno přes 140 000 polí, což představuje 280 000 stran dokumentů. Digitální kopie jsou ukládány do robotické jednotky Digitální knihovny. Bylo vytvořeno 280 000 obrazových souborů s průměrnou velikostí 1,5 MB, což představuje celkový objem 420 GB.

VISK 8 – Elektronické informační zdroje

V rámci přípravy vstupu České republiky do Evropské unie byl pro knihovny v ČR formou tzv. národní licence zakoupen pro léta 2002/2003 přístup do databáze KnowEurope, která představuje nejširší informační zdroj o Evropské unii. Pro přístup bylo zaregistrováno 350 knihoven. Databázi mohli využívat všichni obyvatelé ČR všude tam, kde je knihovna napojena na internet. Byly vytvořeny webové stránky projektu – <http://www.knoweurope.cz> s uvedením všech důležitých informací. V rámci podprojektu je dále podporováno využívání databází plných textů českých novin a časopisů firmy Anopress a ČTK. Byla zahájena intenzivní propagace databáze, připraven plán školení knihoven. V letech 2002 a 2003 byl realizován program „Jednotná informační brána“, který umožňuje integrovat vyhledávání v katalogích a databázích v desítkách domácích a zahraničních knihoven.

VISK 9 – CASLIN – Souborný katalog ČR a jeho provoz a rozvoj

V současné době obsahuje souborný katalog 2,2 mil. katalogizačních záznamů knih, periodik a speciálních dokumentů z 57 největších knihoven v ČR, které jsou prostřednictvím webového rozhraní a protokolu Z39.50 zpřístupněny všem knihovnám i nejširší veřejnosti 24 hodin denně. Probíhá rovněž intenzivní spolupráce knihoven při tvorbě a využívání národních autorit.

2.3.1.3 Program Knihovna 21. století

Vznik programu: v r. 1998 pod názvem Knihy a čtení, od r. 1999 jako Knihovna 21. století

Hlavní cíle programu:

Neinvestiční program je zaměřen na podporu nadstandardní knihovnické, informační a kulturně vzdělávací činnosti zejména základních knihoven, ale též na podporu dostupnosti informací pro občany se zdravotním postižením. Je určen pro knihovny evidované dle knihovního zákona č. 257/2001 Sb. a občanská sdružení.

Přehled financování programu Knihovna 21. století v letech 2000 až 2003 (v tis. Kč)

2000	2001	2002	2003
1 800	1 900	1 242	1 800

Realizace programu

Vyhlašované okruhy tohoto programu se každoročně mění v závislosti na aktuálních potřebách oboru. Postupně byly dotovány projekty v těchto oblastech: podpora regionálních funkcí knihoven, podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro handicapované občany, knihy a čtení, podpora integrace do EU, podpora práce s národnostními menšinami a ochrana knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí.

2.3.1.4 Program Česká knihovna

Vznik programu: r. 1999

Hlavní cíle programu:

Cílem programu je na jedné straně zajistit dostupnost současné české literární tvorby v síti veřejných profesionálních knihoven a současně podpořit rozsah a stabilitu odbytu původní české tvorby na knižním trhu. Je zaměřen na kvalitní, ale komerčně méně úspěšné tituly. Je určen pro veřejné knihovny a pro nakladatele.

Přehled financování (v tis. Kč)

1999	2000	2001	2002	2003
2 600	2 600	2 600	1 700	2 000

Do programu se každoročně zapojuje přes 600 základních knihoven a knihoven filozofických a pedagogických fakult vysokých škol, které si mohou vybrat z nabídky asi 130 titulů knih v hodnotě cca 3.000,- Kč/knihovnu a kolem 35 nakladatelů vydávajících českou knižní produkci. Projekt je považován za velmi úspěšný jak pro nakladatele, tak i pro knihovny, které mohou obohatit své fondy o hodnotné a spíše výběrové akvizice.

2.3.1.5 Program výzkumu a vývoje

Podpora oblasti výzkumu a vývoje z veřejných prostředků probíhá jednak účelově formou programů v rámci veřejné soutěže, jednak institucionálně pro příspěvkové organizace MK na základě schválených výzkumných záměrů.

Program **Zpřístupňování a ochrana knihovních fondů formou digitalizace s využitím mezinárodní sítě internet v souvislosti s vytvářením informační společnosti** vyhlásilo MK na léta 1997–2002. Byl určen pro podporu víceletých projektů vědecko-výzkumného charakteru, zaměřených na postupné zpřístupnění knihovních fondů na bázi moderních informačních technologií, zachování klasických dokumentů budoucím generacím uživatelů a vytvoření komplexní informační společnosti. Zmíněné cíle byly naplňovány v těchto podprogramech:

Správa a ochrana dat v knihovnách – zpřístupňování knihovních fondů digitalizace, převod katalogů do elektronické podoby s využitím internetu a další služby na bázi informačních technologií,

Nové postupy ochrany a konzervace knihovních fondů – vývoj a zavádění nových technologií k ochraně knihovních fondů z hlediska mikroklimatu, výzkum materiálů pro restaurování,

Knihovny a informační společnost – výzkumy uživatelských potřeb a zpracování nové terminologie oboru s ohledem na vytváření informační společnosti.

Přehled financování (v tis. Kč)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Program (účelová podpora)	29 200	26 400	26 900	26 100	21 600	11 700	5 700	3 000
Výzkumné záměry (institucionální podpora)	0	1 900	2 402	2 500	3 300	3 400	3 900	4 500

Výše uvedený program MK skončil. V jeho rámci bylo přijato a úspěšně realizováno 40 projektů různých institucí. V současné době pouze dobíhá několik dříve schválených programových projektů a je realizována institucionální podpora výzkumných záměrů. MK připravuje v roce 2005 vyhlášení nového programu pro knihovny na období let 2006–2010.

Oblast výzkumu a vývoje nyní prochází rozsáhlými koncepčními změnami: účinnosti nabyly nové právní předpisy, především zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje). V rámci realizace Národního programu výzkumu je zařazen v gesci AV ČR tematický program 2 „Informační společnost“ s dílčím programem II.3 „Komunikační infrastruktura a technologie“ a v gesci MŠMT průřezový program 2 „Integrovaný výzkum“ a v jeho rámci dílčí program VII.2 „Informační infrastruktura výzkumu“. Vzhledem k tomu je nutné, aby se nově vyhlášený program MK soustředil na otázky zmíněnými programy nepokryté, ani dosud neřešené v rámci jiných programů MK.

Nový program, nazvaný **Zpřístupnění a ochrana kulturních, uměleckých a vědeckých zdrojů**, vychází ze zaměření 4. rámcového programu EU. Komplexně řeší problematiku vytváření virtuálního badatelského prostředí (tzv. sémantických gridů) pro kooperaci knihoven, archivů, muzeí, univerzit a akademických pracovišť. Jeho cílem je posilovat sblížení a vzájemnou součinnost všech typů paměťových institucí, podporovat koordinované otevírání jejich zdrojů uživatelům a vytváření konsorcií těchto institucí. Návrh výdajů z veřejných prostředků na jeho uskutečnění předpokládá částku v celkovém objemu cca 200 000 tis. Kč.

2.3.1.6 Licence na půjčování zvukových záznamů

Významnou formu podpory VKIS představuje úhrada licenčních poplatků držitelům autorských práv v souvislosti s půjčováním zvukových záznamů v knihovnách. Na základě smlouvy NK ČR s kolektivním správcem autorských práv je ochranným autorským organizacím od roku 2004 ze státního rozpočtu ročně hrazena částka 5.000 tis. Kč.

2.3.2 Programy a fondy na podporu knihoven z ostatních resortů

2.3.2.1 Program Informační zdroje pro výzkum a vývoj – LI (MŠMT)

Program vyhlásilo jako poskytovatel MŠMT, v souladu s usnesením vlády ČR ze dne 3. 1. 1996 č. 27, na základě zákona č. 300/1992 Sb., o státní podpoře výzkumu a vývoje, změn a doplnění provedených zákonem č. 1/1995 Sb., a to 1. kolo 24. 9. 1999, 2. kolo 24. 3. 2000 a 3. kolo 27. 11. 2000 na léta 2000–2003, se základním cílem vytvořit podmínky pro zajištění dostupnosti informací, publikovaných ve světových vědeckých a odborných časopisech pro potřeby české

vědy, výzkumu, vývoje, vzdělávání a dalších společenských aktivit s tím, že jednotlivé projekty musí zajistit pro příslušnou skupinu oborů získávání, zpřístupňování a poskytování informací, informačních zdrojů (databází, periodik, elektronických i klasických dokumentů) a komplexních služeb s využitím moderní technické a technologické infrastruktury.

Program byl realizován ve třech podprogramech:

- a) podpora a vytváření multifunkčních knihovnických center,
- b) získání konkrétních a prokazatelně odůvodněných titulů informačních zdrojů a dokumentů,
- c) získání multilicencí a velkoplošných licencí.

Celkem 62 projektů, s téměř rovnoměrným třetinovým zastoupením jednotlivých podprogramů, bylo dotováno částkou cca 130.000 tis. Kč účelových finančních prostředků ze státního rozpočtu ročně, tj. více než 500.000 tis. Kč za celou dobu řešení.

Pokud jde o řešitelská pracoviště, tak z celkového počtu 62 projektů to bylo 26 veřejných vysokých škol, 14 výzkumných ústavů různého typu (mimo AV ČR), 6 pracovišť z AV ČR (z toho dva v rozsahu národních multilicencí), 4 projekty měla NK ČR, po 3 Moravská zemská knihovna v Brně a Ústav zemědělských a potravinářských informací, 2 Státní technická knihovna, a po 1 Studijní a vědecká knihovna Hradec Králové, Národní lékařská knihovna a Ústav pro informace ve vzdělávání.

Program byl velmi přínosný co do rozsahu i obsahu získaných informačních zdrojů pro potřeby českého výzkumu a vývoje. Velký význam měly ale i jeho další důsledky – schopnost knihoven a informačních pracovišť vzájemně spolupracovat při využívání těchto zdrojů (včetně sdružení typu „konsorcií“), orientovat se v jednání s dodavateli a producenty a získat pro svá pracoviště finanční prostředky na nákup informačních zdrojů.

2.3.2.2 Program Informační infrastruktura výzkumu – 1N (MŠMT)

Program vyhlásilo jako poskytovatel MŠMT podle § 17 odst. 2 zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje. Ve veřejné soutěži o poskytnutí účelových prostředků jsou hodnoceny programové projekty naplňující tyto cíle programu:

- zajistit kontinuitu informačních zdrojů pro výzkum financovaných z veřejných zdrojů a jejich náležitě aktualizování,
- umožnit rozvoj informační infrastruktury výzkumu (v procesu integrace pracovišť výzkumu a vývoje České republiky do Evropského výzkumného prostoru),
- zvýšit hospodárnost ve využívání veřejných prostředků na informační zdroje a infrastrukturu výzkumu.

Program je strukturován do tří podprogramů:

- 3.1 Informační zdroje pro výzkum,
- 3.2 Infrastruktura výzkumu,
- 3.3 Zvýšení hospodárnosti ve využívání veřejných prostředků na informační zdroje a infrastrukturu výzkumu.

Program byl vyhlášen poprvé v polovině r. 2003 na období 2004–2008; výsledky byly vyhlášeny v prosinci 2003. V únoru 2004 byl vyhlášen opakovaně, výsledky byly vyhlášeny počátkem června 2004. Výše účelové podpory ze státního rozpočtu se podle návrhu Národního programu výzkumu předpokládala v rozsahu 130 mil. Kč pro rok 2004 a 200 mil. Kč ročně letech 2005–2008. Skutečná výše účelové podpory je v současné době stanovena na 130 mil. Kč ročně po celou dobu trvání programu.

2.3.2.3 Fond rozvoje vysokých škol (MŠMT)

Vznik programu

Hlavním zdrojem grantové podpory pro vysokoškolské knihovny je Fond rozvoje vysokých škol, který byl zřízen MŠMT v roce 1992. Od roku 1993 je institucí dvou partnerů: MŠMT a Rady vysokých škol; společným vrcholným orgánem Fondu rozvoje vysokých škol se stal Výbor Fondu rozvoje vysokých škol; pro jeho administrování je zřízena Agentura Fondu rozvoje vysokých škol.

Projekty se přijímají v několika tematických okruzích, jedním z nich je od roku 1994 **tematický okruh E Vysokoškolské knihovny**. Zaměření na příslušný rok stanoví výbor Fondu. Projekty podávají jednotlivci – zaměstnanci veřejných vysokých škol, jejich podání schvaluje děkan a rektor příslušné školy, čímž škola současně potvrzuje, že zabezpečí institucionální podporu.

Hlavní cíle programu:

Pro roky 2001 a 2002: Cílem bylo zvýšení technologické úrovně vysokoškolských knihoven v souladu s vývojovými trendy knihovnicko-informační činnosti ve vyspělých zemích, včetně výchovy uživatelů informačních zdrojů a rozvoj poradenských a informačních center VŠ.

Projekty se soustředily na:

- aktivní elektronické služby knihoven v prostředí služby World Wide Web, včetně podpory služeb typu „electronic document delivery“,
- budování digitálních knihoven (s cílem zajistit archivaci a zpřístupnění obtížně dostupných dokumentů a fondů),
- podporu vytváření konsorcií pro nákup a sdílení informačních zdrojů (efektivně přístupné báze a odborná periodika v elektronické formě); v případě elektronických databází musí být uveden způsob financování po vyřešení projektu,
- podporu efektivního využívání informačních zdrojů uživateli (např. vytváření příruček, návodů, přednášek a jejich zpřístupnění v prostředí www),

Pro rok 2003: Cílem bylo podpořit budování komplexního knihovnicko-informačního zázemí vysokých škol a umožnit zavádění moderních informačních a komunikačních technologií do knihovnicko-informačních služeb.

Jednalo se o projekty zaměřené na:

- využití moderních informačních technologií pro nové systémy zpřístupňování informačních zdrojů a zkvalitňování knihovnicko-informačních služeb,
- budování digitálních knihoven s cílem zajistit archivaci a zpřístupnění vzácných a obtížně dostupných dokumentů,
- zavádění nové generace automatizovaných knihovnických systémů.

Přehled financování programu v letech 2000 až 2003 (v tis. Kč)

2000	2001	2002	2003
13 000	13 000	9 000	8 000

Realizace programu v letech 2000 až 2002 a zhodnocení přínosů

V roce 2000 bylo realizováno 37 projektů, v roce 2001 35 projektů, v roce 2002 24 projektů. Realizované projekty byly zaměřeny např. na zpřístupnění katalogů a databází v prostředí www, vytváření virtuálních knihoven, podporu virtuálního vzdělávání, vytvoření oborového knihovnického centra, integraci informačních zdrojů, rozšíření přístupu k otevřeným knihovním fondům s elektronickou ochranou, podporu využívání elektronických informačních zdrojů studenty, vybudování multimediálních či digitálních studoven, realizaci služeb typu „document delivery“ aj.

Zatímco v prvních letech Fond rozvoje vysokých škol umožňoval transformaci vysokoškolských knihoven, zavádění automatizovaných knihovních systémů, univerzitních CD-ROM serverů aj., v letech 2000–2002 jeho zaměření směřovalo spíše na aplikaci nových informačních technologií a zavádění nových služeb.

2.3.2.4 Účelová dotace MZd pro veřejné informační služby ve zdravotnictví (dále jen VISZ)

MZd od roku 1992 spolupracuje v oblasti rozvoje informačních služeb ve zdravotnictví na realizaci úkolu, který přijalo spolu s ostatními ústředními orgány usnesením vlády ČR ze dne 29. 5. 1992 č. 367. Na základě tohoto úkolu byl rozpracován návrh systému účelových dotací pro prioritní projekty služeb informačních pracovišť zdravotnické veřejnosti a získána podpora v programu č. 335140 Pořízení a technická obnova majetku lékařských knihoven na léta 1995–2002. V letech 2003–2004 jsou příslušné dotace poskytovány v rámci programu 235020 Rozvoj a obnova materiálně-technické základy zdravotnického a školského vzdělávání. U zrodu koncepce a za její realizaci stála Pracovní skupina pro VISZ při odboru vědy a vzdělávání MZd, složená ze zástupců NLK a předních odborníků z řad vedoucích lékařských knihoven v ČR a zahraničních konzultantů.

Díky dotaci MZd, zahrnující investiční i neinvestiční prostředky, došlo k výraznému rozvoji informačních služeb jak v NLK, tak v plošném celorepublikovém efektu v knihovnách fakultních nemocnic, nemocnic s poliklinikou, léčebných a výzkumných ústavů a hygienických stanic. Výrazně byla posílena tzv. regionální střediska, tj. větší a lépe technikou i pracovními silami vybavené knihovny v přímo řízených zdravotnických organizacích ve spádových zdravotnických územích. Ty se dobrovolně ujaly tvorby regionálních registrů bibliografických informací, cirkulace lékařských periodik a vzdělávacích aktivit pro knihovníky lékařských knihoven. Jejich prostřednictvím je udržována spolupráce s odbornými lékařskými knihovnami mimo resort zdravotnictví. Výrazně byla také posílena tzv. integrovaná informační pracoviště, společná na všech lékařských fakultách a fakultních nemocnicích v ČR, s výjimkou 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze a Lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Neinvestiční prostředky a dotace MZd jsou v knihovnách sítě využívány na nákup lékařské literatury, včetně přístupů do fulltextových zahraničních databází, investiční prostředky jsou využívány na nákup knihovnické techniky a technologie. NLK pravidelně shromažďuje a vyhodnocuje statistické údaje o stavu knihoven sítě a vede je v automatizovaných databázích.

Dotace knihovnám organizací MZd (v tis. Kč)

Organizace	Neinvestiční prostředky				
	1999	2000	2001	2002	2003
Ústavy	8 477	2 950	3 880	2 150	2 650
Nemocnice	14 110	6 200	6 600	3 485	2 940
Rozpočtové organizace	1 861	1 500	3 010	3 350	4 310
Odborné léčebné ústavy	280	170	240	0	0
Hygienické stanice	274	180	60	15	100
C e l k e m	25 002	11 000	13 790	9 000	10 000

Organizace	Investiční prostředky				
	1999	2000	2001	2002	2003
Ústavy	410	890	430	0	680
Nemocnice	1 185	1 420	1 005	0	1 085
Rozpočtové organizace	1 105	1 330	2 100	4 000	1 075
Odborné léčebné ústavy	0	0	200	0	110
Hygienické stanice	0	60	0	0	50
C e l k e m	2 700	3 700	3 735	4 000	3 000

3 Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004–2010

Hlavní cíl Koncepce

Prostřednictvím knihovního systému²⁾ umožnit občanům rovný přístup k publikovaným dokumentům a dalším informačním zdrojům v jakékoliv formě. Vytvářet informační infrastrukturu pro výchovu a celoživotní vzdělávání, uspokojování kulturních zájmů občanů, výzkumnou a vývojovou činnost a podílet se na ekonomických aktivitách a nezávislém rozhodování jednotlivce.

4 Dílčí cíle Koncepce

A. Formování knihovního systému

- Definovat, dokončit, stabilizovat a rozvinout funkce strukturovaného a vnitřně integrovaného systému knihoven a informačních institucí, který s využitím informačních technologií a nezávisle na resortní, regionální a oborové příslušnosti umožní propojení a kooperaci, včetně zapojení knihoven do mezinárodní spolupráce, zejména v rámci EU.
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Uveden v tabulce dotačních programů
Spolupráce ostatních ministerstev: Součinnost ministerstev, ústředních orgánů státní správy, AV ČR a všech knihoven i jejich provozovatelů
Regionální rozměr: Součinnost krajů a obcí
Doporučení: Zahrnout spolupráci knihoven do koncepcí rozvoje oblastí vzdělávání, výzkumu, kultury a podporovat jejich součinnost
- Zlepšit právní zakotvení systému knihoven a podpořit jeho integrační, koordinační a kooperační funkce ekonomickými nástroji.
Zajistí: MK novelou knihovního zákona
Termín: 2006
Dopad na státní rozpočet: Nepředpokládá se dopad na státní rozpočet
- Podporovat oborovou kooperaci v systému knihoven a budovat specializované knihovny jako garanty knihovnických a informačních služeb pro jednotlivé obory.
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programech VISK a Výzkum a vývoj
Spolupráce ostatních ministerstev: Součinnost ministerstev, ústředních orgánů státní správy a AV ČR, zejména MŠMT, MZd, MZe (propojení informačních toků krajských knihoven na krajská informační centra zaměřená na rozvoj venkova a zemědělství), Ministerstva životního prostředí, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva dopravy
Regionální rozměr: Součinnost krajů a krajských knihoven
- Dosáhnout maximální kompatibility a unifikace knihovnických činností a systémů v národním a mezinárodním měřítku s cílem zlepšit kvalitu služeb, zvýšit efektivitu činnosti knihoven a odstranit duplicitu činností a tím zvýšit hospodárnost ve využívání veřejných prostředků věnovaných na zajištění činnosti knihoven.
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programech VISK a Výzkum a vývoj a v rámci rozpočtu ministerstev, ústředních orgánů státní správy a AV ČR
Doporučení: Knihovnám, jejím provozovatelům a zřizovatelům – zohlednit kritéria kompatibility a unifikace knihovnických činností a systémů při vynakládání veřejných prostředků na činnost knihoven

5. Podpořit rozvoj činnosti knihoven metodickou a poradenskou činností.
Zajistí: NK ČR, Moravská zemská knihovna v Brně, krajské knihovny, specializované knihovny a jejich zřizovatelé
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu Knihovna 21. století
Spolupráce ostatních ministerstev: MŠMT, MZd, AV ČR, MZe
Regionální rozměr: Krajské knihovny v rámci výkonu regionálních funkcí knihoven
Doporučení: Ve vybraných knihovnách vytvořit podmínky pro zajištění metodické a poradenské činnosti pro specializované oblasti činnosti knihoven

B. Rovný přístup k veřejným knihovnickým a informačním službám

6. Vytvořit podmínky pro zajištění rovného přístupu ke všem druhům publikovaných dokumentů pro účely vzdělávání, výzkumu, vývoje a zpřístupňování kulturního dědictví při současném zajištění ochrany práv duševního vlastnictví v souladu s národními i mezinárodními předpisy.
Zajistí: MK novelou autorského zákona
Termín: 2004
Dopad na státní rozpočet: Platba za licenci za půjčování zvukových záznamů v knihovnách je zahrnuta v rozpočtu MK
Doporučení: Připravit novelu autorského zákona, která bude v souladu s mezinárodními úmluvami a doporučeními a současně vytvoří prostor pro užití autorských děl pro účely vzdělávání, výzkumu a vývoje a zpřístupňování kulturních hodnot
7. Stanovit výkonové a kvalitativní parametry činnosti knihoven a poskytování VKIS s cílem jejich zefektivnění. Zajistit vyhodnocování a kontrolu těchto parametrů.
Zajistí: MK ve spolupráci s NK ČR
MK vydá formou metodického pokynu standard výkonu VKIS knihoven provozovaných obcemi a krajských knihoven, které současně plní funkci základní knihovny.
Termín: 2004
Dopad na státní rozpočet: Nepředpokládá se dopad na státní rozpočet
Spolupráce ostatních ministerstev: Součinnost knihoven ze všech resortů
Regionální rozměr: Součinnost krajských knihoven, při vyhodnocování a kontrole standardů VKIS se předpokládá součinnost MV, krajů a obcí
Doporučení: Optimalizovat sledování statistických údajů o výkonech knihoven ve všech typech knihoven, zajistit jejich vzájemnou provázanost (ve spolupráci s Národním informačním a poradenským střediskem pro kulturu a Ústavem pro informace ve vzdělávání)
8. Pokračovat v realizaci regionálních funkcí knihoven a formovat krajské systémy knihoven na principu spolupráce všech knihoven regionu tak, aby bylo dosaženo standardizované úrovně VKIS, včetně informační obsluhy uživatelů VKIS – obyvatel malých obcí.
Zajistí: Kraj
Termín: Průběžně
Dopad na rozpočty krajů: Novelou zákona o rozpočtovém určení daní č. 243/2000 Sb.
Doporučení: MK vydá metodické doporučení pro výkon regionálních funkcí
9. Napojit všechny knihovny provozované veřejnou správou na internet prostřednictvím komunikační infrastruktury veřejné správy a rozšířit tak nabídku veřejně přístupných internetových stanic zejména v malých obcích ČR.
Zajistí: MI ve spolupráci s MK dle usnesení vlády ČR ze dne 14. 1. 2004 č. 44
Termín: 2006
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK a rozpočtu MI v rámci Komunikační infrastruktury informačních systémů veřejné správy
Regionální rozměr: Předpokládá se součinnost krajů a krajských knihoven
Doporučení: Pro internetizaci knihoven využít strukturální fondy EU
10. Zlepšit informační infrastrukturu a vybavenost knihoven informačními a komunikačními technologiemi. Zpřístupnit vědecko-výzkumné sítě knihovnám tam, kde je to vhodné.
Zajistí: MK, MI v oblasti zajištění internetové konektivity
Termín: 2006
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK a rozpočtu MI v rámci Komunikační infrastruktury informačních systémů veřejné správy
Spolupráce ostatních ministerstev a institucí: MK, MŠMT, MZd, MZe, AV ČR, vysoké školy
Regionální rozměr: Předpokládá se součinnost krajů a krajských knihoven
11. Zvyšovat úlohu knihoven v procesu celoživotního vzdělávání. Podpořit v knihovnách dostupnost služeb a prostředků pro podporu vzdělávání na internetu. Vytvářet v knihovnách multimediální víceúčelová pracoviště, umožňující přístup ke školení a zařízení pro práci s digitálními dokumenty, zajistit dostupnost těchto služeb i pro obyvatele v malých obcích.
Zajistí: MK, MŠMT
Termín: Průběžně

Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK

Spolupráce ostatních ministerstev: MŠMT, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Rada vlády pro rozvoj lidských zdrojů

Regionální rozměr: Programy jsou otevřeny i pro knihovny zřizované krajem a obcemi

Doporučení: Využít pro činnost knihoven výsledky a produkty používané ve školách v rámci realizace státní informační politiky ve vzdělávání

12. Podporovat a rozšiřovat spolupráci knihoven při vzájemném sdílení informačních zdrojů a služeb s cílem umožnit uživatelům vyhledávání a přístup k maximu publikovaných informací a informačních zdrojů v domácí i mezinárodní informační síti, a to jak v přímém kontaktu s knihovnou, tak prostřednictvím internetu. Podporovat zpřístupnění on-line katalogů knihoven na internetu. Optimalizovat organizaci meziknihovnických služeb.
Zajistí: NK ČR, Moravská zemská knihovna v Brně, krajské knihovny, specializované knihovny
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK a v programu Informační infrastruktura výzkumu
Spolupráce ostatních ministerstev: Součinnost knihoven ze všech resortů
Regionální rozměr: Součinnost knihoven ze všech krajů a obcí
Doporučení: Rozvíjet meziknihovní služby v souladu s knihovním zákonem č. 257/2001 Sb.
13. Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb, odstranit bariéry přístupu k jejich využívání, rozšířit služby knihoven pro handicapované občany i národnostní menšiny, nezaměstnané a další znevýhodněné sociální skupiny.
Zajistí: Knihovny a jejich provozovatelé
MK připraví nový podpůrný program „Bezbariérová knihovna“ nebo upraví náplň stávajících programů
Termín: 2004
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu Knihovna 21. století nebo v novém podpůrném programu Bezbariérová knihovna
Regionální rozměr: Program bude otevřen i pro knihovny krajů a obcí
Doporučení: Knihovny a jejich provozovatelé podporují dostupnost služeb a odstraňování existujících bariér
14. Vytvořit podmínky pro zajištění informační výchovy uživatelů ke zvýšení jejich funkční gramotnosti a tím i schopnosti efektivně vyhledávat a využívat informační zdroje. Zahrnout informační výchovu (informační gramotnost) do výuky základních a středních škol. Využít knihovny pro školení základní počítačové a informační gramotnosti občanů.
Zajistí: MŠMT – implementace do výuky, MI – realizace Národního programu počítačové gramotnosti
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v rozpočtu MI
Doporučení: Podporovat spolupráci knihoven a škol při výuce informační gramotnosti
15. Využít knihovny pro služby e-governmentu. Rozvinout nové služby knihoven při poskytování informací ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, podpořit prostřednictvím knihoven elektronický přístup občanů k informačním systémům veřejné správy. Zapojit knihovny do komunikační strategie ČR související se vstupem do EU formou spolupráce knihoven s Ministerstvem zahraničních věcí a informačními středisky o EU v ČR, a to především zajištěním prezentace takto získaných informací veřejnosti.
Zajistí: MK formou podpory v programu VISK
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK 3
Spolupráce ostatních ministerstev: MI, MZe, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo pro místní rozvoj
Regionální rozměr: Součinnost krajů a krajských knihoven
Doporučení: Podporovat úlohu knihoven jako informačního centra obce
16. Komunitními aktivitami knihoven jako poskytovatelů VKIS podporovat aktivní účast občanů na životě obce, pomáhat při vytváření místních partnerství a budování komunit v místě. Vytvářet v knihovnách prostorové podmínky pro komunitní a kulturní aktivity.
Zajistí: MK formou podpory v programu Knihovna 21. století
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu Knihovna 21. století
Spolupráce ostatních ministerstev: MZe, MŠMT Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo vnitra
Regionální rozměr: Program mohou využívat knihovny měst a obcí
17. Zásadně zlepšit prostorové podmínky knihoven co do jejich rozsahu a kvality, podporovat výstavbu a rekonstrukci knihoven s výraznou orientací na zlepšení knihovnických služeb. Realizovat výstavbu a rekonstrukci objektů NK ČR a Národní technické knihovny. Prostorová provizoria krajských knihoven v Ostravě, Karlových Varech, Havlíčkově Brodě a Zlíně nahradit řešením umožňující plnohodnotný výkon funkce krajské knihovny. Iniciovat nový dotační program orientovaný na podporu výstavby a rekonstrukce knihoven.
Zajistí: Příslušní zřizovatelé knihoven a MK
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: bude zahrnuto v dokumentacích programů reprodukce majetku
Spolupráce ostatních ministerstev: MŠMT, MZd, MF, kraje
Regionální rozměr: Součinnost příslušných krajů
Doporučení: MK podporuje výstavbu a rekonstrukci knihoven

C. Tvorba a zpracování knihovních fondů a informačních zdrojů

18. Zvýšit objem financování nákupu knihovních fondů v knihovnách ČR a vytvořit tak základní předpoklad pro zlepšení obsahu a kvality VKIS.
Zajistí: Zřizovatelé a provozovatelé knihoven, MK podpůrnými programy
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: zahrnuto v programu Česká knihovna a Knihovna 21. století
Spolupráce ostatních ministerstev: Součinnost knihoven ze všech resortů
Regionální rozměr: Součinnost krajů a krajských knihoven
Doporučení: Zřizovatelé a provozovatelé knihoven zajistí zvýšené financování nákupu knihovních fondů v souladu s potřebami uživatelů
19. Zajistit kontinuitu v přístupu k elektronickým informačním zdrojům pro výzkum, vývoj i vzdělávání a jejich náležitou aktualizaci. Podporovat vytváření konsorcií při nákupu a zajišťování elektronických informačních zdrojů, spolupracovat s vydavateli a distributory při vyjednávání licencí.
Termín: 2004 a dále průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK 8 a v programu Informační infrastruktura výzkumu
Spolupráce ostatních ministerstev: MŠMT, AV ČR, MZd, MZe
Regionální rozměr: Programy jsou otevřeny i pro krajské knihovny
Doporučení: Průběžně sledovat efektivitu využívání elektronických informačních zdrojů a optimalizovat jejich výběr v souladu s potřebami uživatelů
20. Urychlit převod lístkových katalogů knihoven do on-line databází a umožnit tak zpřístupnění fondů knihoven pro vzdálené uživatele prostřednictvím internetu a mnohonásobné využití elektronických záznamů v knihovnách ČR.
Zajistí: MK formou podpory v programu VISK
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK 5 a 9
Regionální rozměr: Program je otevřen i pro krajské knihovny
Doporučení: Zajistit zpřístupnění vytvořených dat pro potřebu všech knihoven
21. Budovat elektronické souborné katalogy a informační brány jako základní informační zdroje o dostupnosti dokumentů v knihovnách ČR a nástroje pro sdílenou katalogizaci.
Zajistí: MK formou podpory v programu VISK
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK 3, 5, 8, 9 a v programu Informační infrastruktura výzkumu
Regionální rozměr: Programy jsou otevřeny i pro krajské knihovny
Doporučení: Vytvořit v knihovnách podmínky pro sdílenou katalogizaci, podporovat spolupráci se soubornými katalogy a integrovat vytvořené databáze do informačních bran

D. Ochrana a zpřístupnění kulturního dědictví

22. Zkvalitnit průběžnou a retrospektivní bibliografickou registraci, trvalé uchování a zpřístupnění dokumentů publikovaných na území České republiky, včetně tzv. šedé literatury a vybraných typů elektronických dokumentů. Podpořit rozvoj nástrojů zajišťujících kvalitní a úplné informace o publikovaných dokumentech na území ČR.
Zajistí: Ministerstvo kultury formou podpory v programu VISK
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK 3 a 5
Spolupráce ostatních ministerstev: MZd, MŠMT, Ministerstvo vnitra a další
Regionální rozměr: Součinnost krajských knihoven
Doporučení: Zkvalitnit součinnost NK ČR, Moravské zemské knihovny v Brně, krajských knihoven a specializovaných knihoven při tvorbě průběžné a retrospektivní národní bibliografie publikovaných dokumentů
23. Zpracovat koncepci trvalého uchování knihovních sbírek tradičních a elektronických dokumentů v knihovnách ČR jako důležité složky kulturního dědictví a umožnit jejich využívání současným i budoucím generacím. Vytvořit legislativní, organizační a technické předpoklady pro shromažďování, trvalé uchování a zpřístupnění publikovaných digitálních a digitalizovaných dokumentů jako důležité složky kulturního dědictví.
Zajistí: MK, NK ČR
Termín: 2005
Dopad na státní rozpočet: Bude zahrnuto v připravené koncepci
Spolupráce ostatních ministerstev: Předpokládá se spolupráce s nejvýznamnějšími knihovnami ze všech resortů
Regionální rozměr: Součinnost krajů a krajských knihoven
24. Pokračovat v digitalizaci vybraných částí knihovních fondů jako součásti kulturního dědictví a zpřístupnit je veřejnosti.
Zajistí: MK formou podpory v programu VISK
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu VISK 4, 6 a 7
Regionální rozměr: Program je otevřen i pro krajské knihovny

25. Zlepšit organizační a technickou připravenost knihoven ke zvládnutí krizových situací v případě živelních pohrom a válečného nebezpečí. Zpracovat metodiku tvorby plánů pro řešení mimořádných (krizových) situací v knihovnách.
Zajistí: MK, knihovny, jejich zřizovatelé a provozovatelé
Termín: Metodika v roce 2005, realizace podporovaná z programu ISO od r. 2006
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v programu ISO
Spolupráce ostatních ministerstev: Součinnost knihoven ze všech resortů
Regionální rozměr: Součinnost krajů a krajských knihoven, obcí
Doporučení: Knihovny a jejich provozovatelé provedou revizi plánů na řešení mimořádných situací v knihovnách s cílem jejich aktualizace, případně jejich přepracování s ohledem na veškeré známé druhy ohrožení sbírek, budov, personálu i návštěvníků
26. Rozvinout spolupráci knihoven s muzei, archivy a dalšími typy paměťových institucí při zpracování, ochraně a zpřístupnění kulturního dědictví s důrazem na zavádění nových informačních technologií a kompatibilitu systémů. Připravit nové programy podpory využívání informačních technologií orientované na různé typy paměťových institucí, výsledky prezentovat společně.
Zajistí: MK
Termín: 2005
Dopad na státní rozpočet: Bude zahrnuto v připraveném programu (v novém programu Výzkumu a vývoje pro knihovny) a v rozpočtu MK
Spolupráce ostatních ministerstev: Ministerstvo vnitra
Regionální rozměr: Předpokládá se součinnost krajů a krajských knihoven
Doporučení: Využít stávajícího program VISK 5, 6, 7 a 9 pro podporu spolupráce paměťových institucí, nový program Česká muzea
27. Navrhnout systémové řešení ochrany historických knihovnických fondů z hlediska nakládání s nimi a řešení způsobu jejich vývozu.
Zajistí: MK
Termín: 2006
Dopad na státní rozpočet: Není
Doporučení: Vyřešit zařazení historických knihovnických fondů buď zařazením pod režim stávajících zákonů, nebo novelou knihovního zákona.

E. Rozvoj lidských zdrojů

28. Zajistit odbornou přípravu a celoživotní vzdělávání pracovníků knihoven s důrazem na získávání znalostí a dovedností pro využívání informačních a komunikačních technologií a jazykových znalostí. Zvýšit úlohu knihovnických škol v zajištění celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven. Pokračovat v rozvoji a rozšiřování odborného záboru vzdělávacích center v knihovnách.
Zajistí: MŠMT, vzdělávací centra knihoven
Termín: Průběžně
Dopad na státní rozpočet: Podpora vzdělávacích center knihoven zahrnut v programu VISK 2
Spolupráce ostatních ministerstev: MK, MZd
Regionální rozměr: Předpokládá se součinnost krajů a krajských knihoven
Doporučení: Knihovny a jejich provozovatelé budou podporovat celoživotní vzdělávání pracovníků knihoven
29. V souvislosti se zvyšujícími se nároky na knihovnickou a informační činnost zlepšit platové ohodnocení pracovníků knihoven a prosadit odpovídající zařazení pracovníků knihoven podle nového katalogu prací. Systém celoživotního vzdělávání provázat se systémem odměňování.
Zajistí: Knihovny a jejich provozovatelé
Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s MK připraví popis typových pozic knihovnických povolání jako východisko pro zpracování kariérního řádu.
Termín: 2004 a dále průběžně
Dopad na státní rozpočet: Zahrnuto v rozpočtech jednotlivých knihoven
Doporučení: Knihovnické spolky a sdružení zahájí přípravu kariérního řádu pro pracovníky vybraných typů knihoven. Knihovny a jejich provozovatelé zpracují a uplatní kariérní řád.

5 Finanční nároky na státní rozpočet

Základním nástrojem realizace Koncepce jsou programy na podporu činnosti knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby, které mohou být orientovány zejména na:

- a) projekty výzkumu a vývoje,
- b) zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb,
- c) podporu propojení knihoven v síti,
- d) zpracování informačních pramenů do elektronické podoby a jejich zpřístupnění,
- e) koordinované doplňování knihovního fondu,
- f) ochranu knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí,
- g) zpřístupnění knihovnických fondů pro občany se zdravotním postižením,
- h) projekty v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti,

- i) projekty na podporu informační gramotnosti uživatelů,
- j) zajištění výkonu regionálních funkcí,
- k) zabezpečení dalšího odborného vzdělávání zaměstnanců knihoven,
- l) výstavbu nebo rekonstrukci objektu knihovny,
- m) vybavení objektu knihovny zabezpečovacími a protipožárními systémy.

V následujícím období je nezbytné zajistit kontinuitu stávajících programů a současně upravit jejich cíle, nástroje a objem financování tak, aby bylo možno dosáhnout cílů stanovených Koncepcí. Programová podpora bude vázána na uplatnění doporučených standardů VKIS.

Finanční nároky na realizaci Koncepce jsou stanoveny na základě dosud vynakládaných prostředků s výhledem do roku 2010. V položce „Státní rozpočet“ je provedeno dělení na investiční a neinvestiční výdaje. U programů, které stanovují spolufinancování projektů z rozpočtu příjemce dotace, je zpracována predikce výdajů z rozpočtu příjemců dotace v rozsahu 30 % a více.

Koncepce předpokládá, že knihovny, po vyřešení systémové ochrany historických knihovnických fondů, budou moci v budoucnu více využívat pro oblast ochrany a zpřístupnění vzácných knihovnických fondů i program Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví (dále jen ISO) v rámci MK.

Důležitým prvkem dotační politiky knihoven provozovaných obcemi je zajištění výkonu regionálních funkcí. V případě schválení novely zákona o rozpočtovém určení daní za výkon regionálních funkcí odpovídá příslušná krajská knihovna a jejich financování zajišťuje od roku 2005 kraj.

Jako významný zdroj v procesu implementace Koncepce mohou knihovny využít různé zdroje a programy Evropské unie. Jedná se zejména o Společný regionální operační program (vysokorychlostní internet a veřejná místa přístupu k internetu) a Program rozvoje lidských zdrojů. Důležitou úlohu při přípravě projektů orientovaných na strukturální fondy by měly sehrát krajské knihovny. Pro podporu vybraných aktivit knihoven je možno také využít například programy Culture 2000, eContent, eContent+, Leader a Leader+, Equal, Intereg a v oblasti výzkumu Rámcové programy výzkumu a vývoje a program EUREKA!. MK bude systematicky podporovat přípravu projektů.

Finanční nároky na státní rozpočet jsou uváděny v **optimální** výši. Skutečné náklady se budou odvíjet od možností státního rozpočtu a rozpočtu kapitoly Kultura a podle toho bude realizace úkolů Koncepce průběžně upravována a aktualizována. Náklady (v tis. Kč) jsou rozvedeny v připojených tabulkách (údaje pouze za MK).

Tab. č. 1: Program Veřejné informační služby knihoven (VISK)

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2004–2010
Státní rozpočet	Investice	6 480	19 430	17 510	17 430	17 430	18 500	19 000	115 780
	Neinvestice	34 520	73 125	69 718	70 312	70 312	72 000	73 000	462 987
	CELKEM	41 000	92 555	87 228	87 742	87 742	90 500	92 000	578 767
Vklad příjemce dotace		12 300	27 767	26 168	26 323	26 323	27 150	27 600	173 631
CELKEM		53 300	120 322	113 396	114 065	114 065	117 650	119 600	752 398

Tab. č. 2: Knihovna 21. století

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2004–2010
Státní rozpočet	Neinvestice	2 000	10 000	15 000	15 000	15 000	16 000	16 000	89 000
	Vklad příjemce dotace	2 000	10 000	15 000	15 000	15 000	16 000	16 000	89 000
CELKEM		4 000	20 000	30 000	30 000	30 000	32 000	32 000	178 000

Tab. č. 3: Česká knihovna

Státní rozpočet		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2004–2010
		Neinvestice	2 000	2 100	2 200	2 300	2 500	3 000	3 000

Tab. č. 4: Program výzkumu a vývoje (oblast knihovnictví administrována MK)

Státní rozpočet		2006	2007	2008	2009	2010	2004–2010
		Celkem	20 000	40 000	60 000	60 000	20 000

Pozn.: v letech 2004–2005 není nový program otevřen ani financován

Pozn.: Další finanční prostředky na rozvoj knihoven vynakládají prostřednictvím svých dotačních titulů i jiné resorty (MŠMT, AV ČR, MZd, MZe, MI, Ministerstvo pro místní rozvoj). Částku ovšem nelze přesně vyčíslit, protože podpora knihoven je součástí širších dotačních celků (např. Program Informační infrastruktura výzkumu a vývoje, Fond rozvoje vysokých škol, Program obnovy venkova apod.). Pro účinné naplnění koncepce lze předpokládat, že určité finanční prostředky bude nutno vynaložit i z ostatních veřejných rozpočtů, zejména měst a krajů. Částku ovšem nelze specifikovat, materiál má pro samosprávy charakter doporučení a nezakládá mandatorní výdaje.

SEZNAM ZKRATEK

AV ČR	–	Akademie věd České republiky
EU	–	Evropská unie
ICT	–	informační a komunikační technologie
IFLA	–	Mezinárodní federace knihovnických asociací
ISO	–	program Integrovaný systém ochrany movitého kulturního dědictví
KNAV	–	Knihovna Akademie věd ČR
MF	–	Ministerstvo financí
MI	–	Ministerstvo informatiky
MK	–	Ministerstvo kultury
MŠMT	–	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZd	–	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	–	Ministerstvo zemědělství
NK ČR	–	Národní knihovna České republiky
NLK	–	Národní lékařská knihovna
ÚKR	–	Ústřední knihovnická rada
VISK	–	program Veřejné informační služby knihoven
VISZ	–	veřejné informační služby ve zdravotnictví
VKIS	–	veřejné knihovnické a informační služby

Poznámky:

- 1) Program podpory zajištění regionálních funkcí knihoven byl v letech 2002–2004 financován z rozpočtu MK každoročně částkou cca 130.000 tis. Kč. V souvislosti s dokončením reformy veřejné správy (prostřednictvím novely zákona o rozpočtovém určení daní a knihovního zákona) se od r. 2005 počítá s převedením finančních prostředků do rozpočtu krajů a následným financováním a administrováním programu krajskými samosprávami. Novely zmíněných zákonů budou projednány v 2. polovině roku 2004.
- 2) § 3 odst. 1. zákona 257/2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb.
- 3) Podle statistického výkazu KULT V12-01 nejsou sledovány náklady (výdaje) knihoven malých obcí (tzv. dobrovolných knihoven).

PŘÍLOHA

Vybrané statistické údaje za oblast knihoven

Knihovny zřízené územně samosprávnými celky a MK ČR

	1999	2000	2001	2002
Počet knihoven	6 077	6 019	6 091	6 057
Počet poboček	1 122	1 122	1 089	1 005
Počet knihovních jednotek	59 760 990	60 179 653	60 191 490	60 669 380
Počet čtenářů	1 497 327	1 523 005	1 512 717	1 533 135
Počet návštěvníků	17 585 940	18 188 459	18 364 073	19 657 619
Počet výpůjček	70 105 856	70 400 600	69 864 356	70 825 448
Počet zaměstnanců – úvazky	4 764	4 774	4 844	4 971
Prostř. na nákup knihovního fondu ³⁾	193 940 500	198 949 200	205 712 500	248 271 700
Počet studijních míst	12 436	13 960	16 773	18 529
Počet počítačů pro uživatele	1 353	1 977	3 218	4 237
z toho napojených na internet	621	1 111	2 146	3 081

Vysokoškolské knihovny

	1999	2000	2001	2002
Počet knihoven	76	21	80	95
Počet poboček	1 163	1 153	1 081	1 096
Počet knihovních jednotek	10 097 000	11 302 000	10 704 000	11 008 000
Počet čtenářů	232 000	265 000	276 000	288 000
Počet výpůjček	2 140	2 506 000	2 178 000	3 783 000
Počet zaměstnanců – úvazky	737	787	767	782
Prostř. na nákup knihovního fondu	119 763 000	123 484 000	158 712 000	171 289 000

Knihovny Akademie věd ČR

	1999	2000	2001	2002
Počet knihoven	70	69	69	64
Počet knihovních jednotek	3 185 000	3 220 000	3 103 000	3 147 000
Počet čtenářů		44 000	-	30 000
Počet výpůjček	252 000	255 000	-	200 001
Počet zaměstnanců – úvazky	302	305	293	309
Prostř. na nákup knihovního fondu	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno

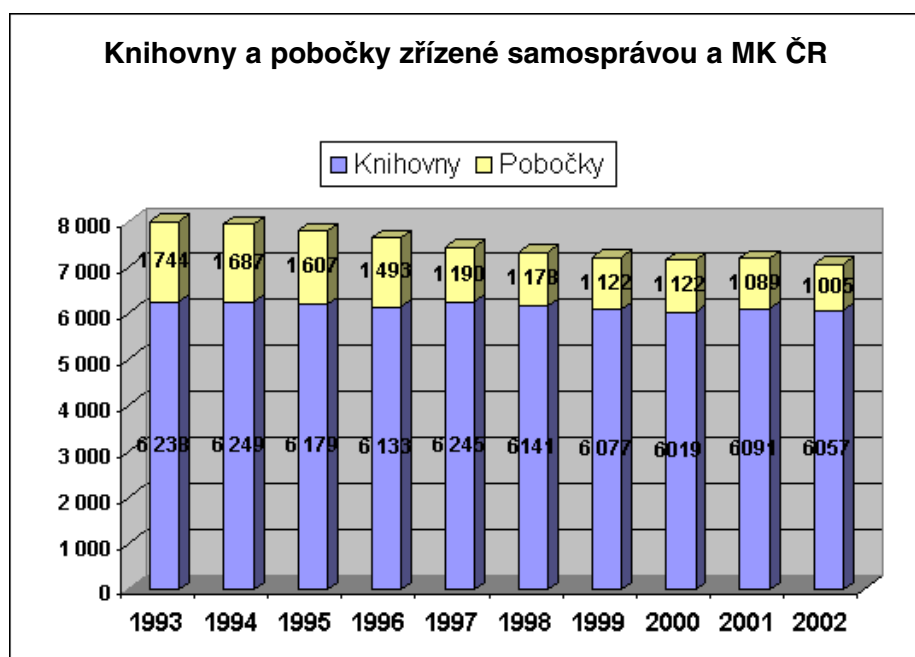
Lékařské knihovny

	1999	2000	2001	2002
Počet knihoven	189	183	184	173
Počet knihovnických jednotek	2 843 000	2 954 000	2 934 000	3 164 000
Počet čtenářů	97 000	95 000	97 000	97 000
Počet výpůjček	1 449 000	1 192 000	1 465 000	1 028 000
Počet zaměstnanců – úvazky	334	362	366	377
Prostř. na nákup knihovnického fondu	70 445 000	77 135 000	90 337 000	73 021 000

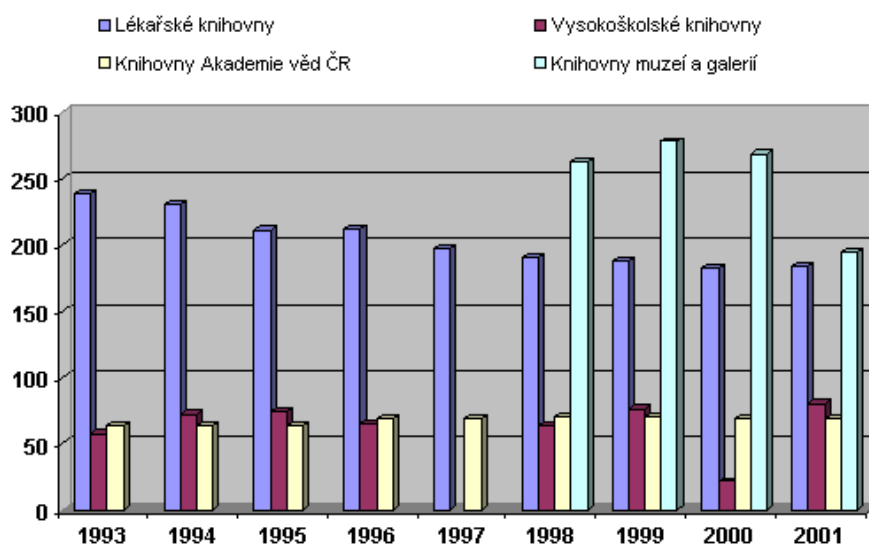
Knihovny muzeí a galerií

	1999	2000	2001	2002
Počet knihoven	279	269	195	192
Počet knihovnických jednotek	8 370 000	8 600 000	8 673 000	8 674 000
Počet čtenářů	24 000	35 000	36 000	23 000
Počet výpůjček	316 000	327 000	303 000	503 000
Počet zaměstnanců – úvazky	267	264	271	260
Prostř. na nákup knihovnického fondu	9 279 000	8 227 000	9 444 000	8 900 000

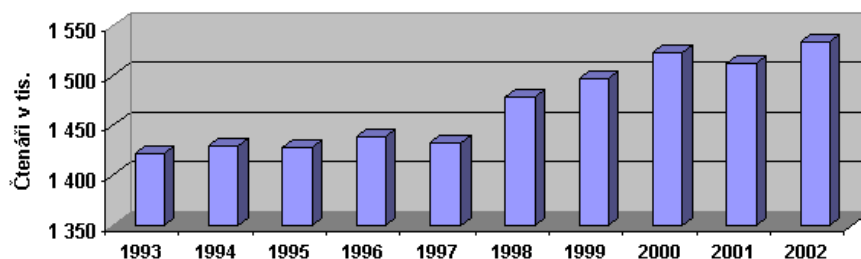
Vývojové trendy vybraných sítí knihoven

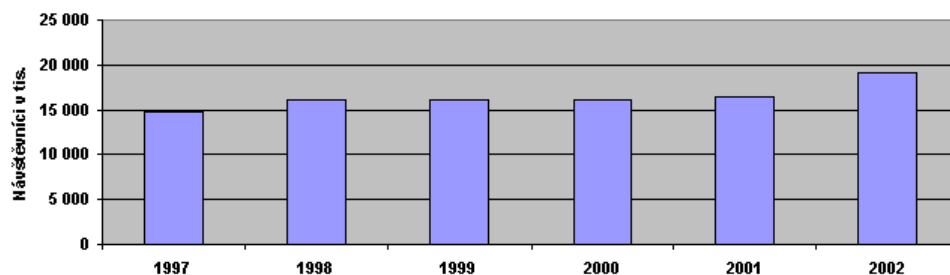
Počty specializovaných knihoven

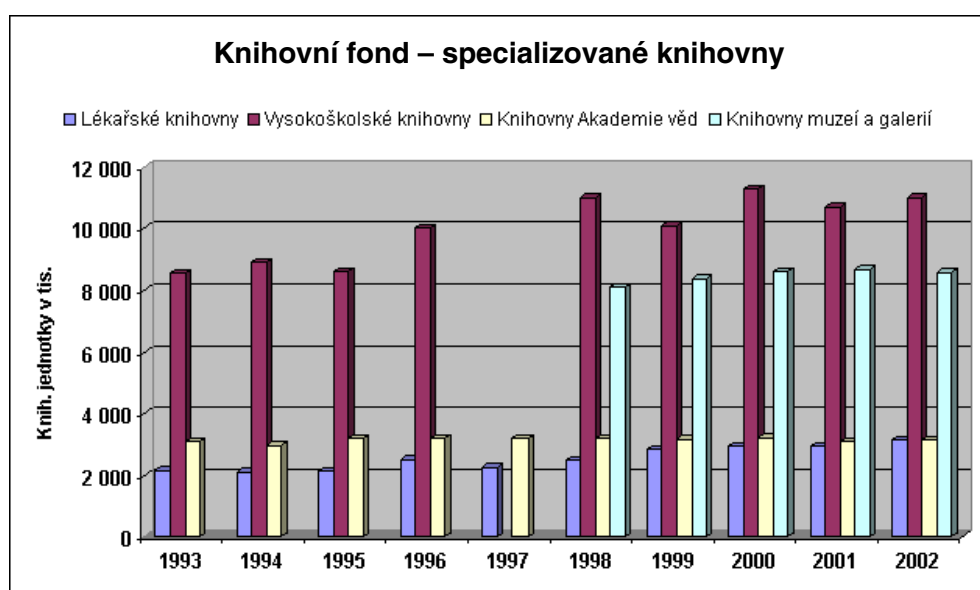
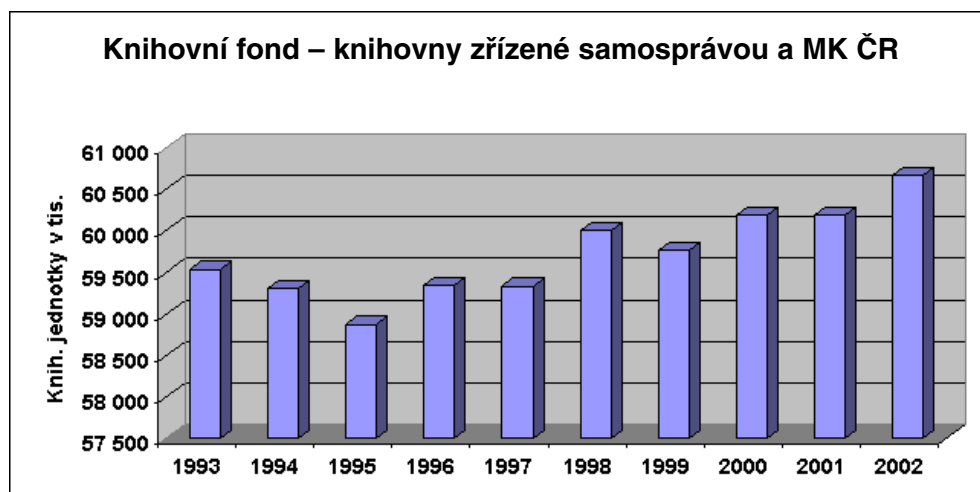
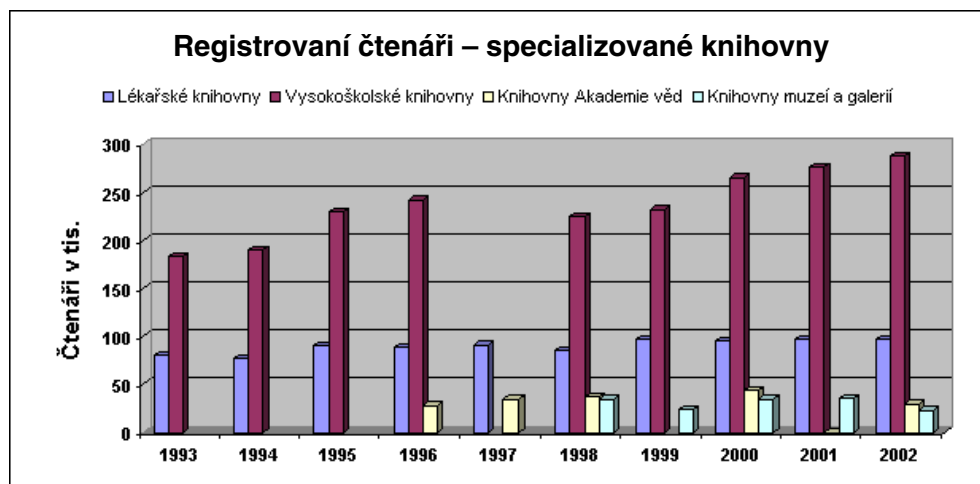

Registrovaní čtenáři – knihovny zřízené samosprávou a MK ČR

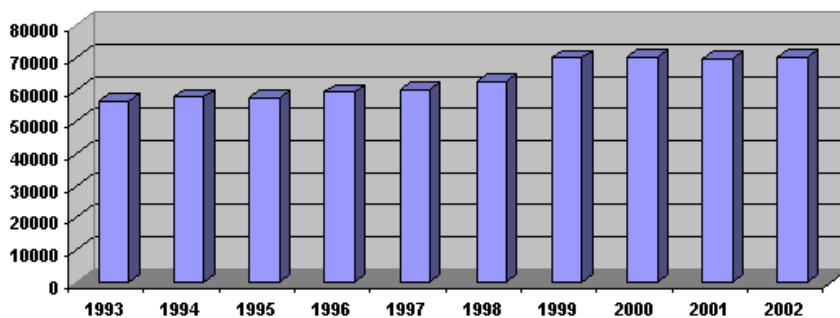

Návštěvníci – knihovny zřízené samosprávou a MK ČR

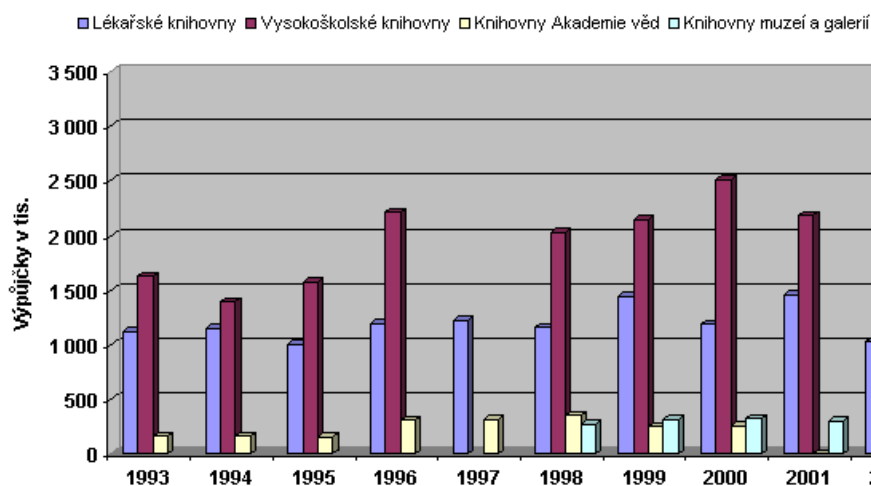

Výpůjčky – knihovny zřízené samosprávou a MK ČR

Výpůjčky – specializované knihovny

Výdaje veřejných rozpočtů (kap. 700, kap. 380 a kap. 334) vykazované na kulturu – činnost knihovnická (3314 dle vyhlášky č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě) v tis. Kč

	územní samospráva		státní rozpočet		celkem	poznámka
	obce a města kap. 700	kraje kap. 700	OkÚ kap. 380	MK ČR kap. 334		
2001	1 094 328	129 337	280 977	485 745	1 990 297	
2002	1 125 453	308 093	297 400	291 639	2 022 585	89 152 tis. Kč kráceno v kap. 334, poskytnuto a vykázáno jako výdaj kap. 380,
2003	1 484 175	328 475	0	482 649	2 295 299	k internetu připojeno 1.700 knihoven

Veřejné knihovny podle zřizovatelů (počty poskytovatelů veřejných knihovnických a informačních služeb)

	obce a města	kraje	OkÚ	MK ČR	celkem	poznámka
2001	6.054	0	27	10	6.091	z toho 754 knihoven s profesionálními pracovníky
2002	6.020	12	23	2	6.057	z toho 756 knihoven s profesionálními pracovníky
2003	statistické údaje za rok 2003 nejsou zatím k dispozici, knihovny zřizované OkÚ byly vesměs převedeny na obce a města					

